

HT-09

School of Business
Economics and Law
GÖTEBORG UNIVERSITY

Handelshögskolan vid
Göteborgs universitet
Företagsekonomiska
institutionen

[US FOREIGN CORRUPT PRACTICES ACT I SVENSKA BÖRSNOTERADE STORFÖRETAG]

Kandidatuppsats i externredovisning (FEG313)

Författare: [Maria Fridfors] [Mika Tuomisto]

Handledare: [Emmeli Runesson] [Jan Marton]

Förord

Det finns många personer som bidragit till att göra den här uppsatsen möjlig och vi är er alla skyldiga ett stort och varmt tack för ert engagemang och för det förtroende ni visat oss. Ett särskilt tack till alla er ute på de svenska börsbolagen som tog er tid att svara på vår enkät och ställde upp på intervju – utan er insats hade det inte gått att genomföra detta!

Vi vill också rikta ett varmt tack till våra handledare Emmeli Runesson och Jan Marton vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet för goda råd och för att ni genom att ställa rätt frågor till materialet visat oss på viktiga aspekter i vår uppsats.

Ett särskilt tack också till Peter Utterström vid Delphi advokatbyrå i Stockholm, Martin Krüger vid KPMG Forensic i Stockholm och Michael Schwartz vid KPMG i Houston för inspiration, uppmuntran och för att ni med stor frikostighet delat med er av information och ert yrkeskunnande på många olika sätt.

Slutligen vill vi också tacka våra kurskamrater och vänner som tagit sig tid att läsa uppsatsen i dess olika stadier och kommit med värdefulla synpunkter.

Göteborg den 10 januari 2010

Maria Fridefors och Mika Tuomisto

Abstract

Title: US Foreign Corrupt Practices Act i svenska börsnoterade storföretag

Seminar date: 2010-01-14

Course: Bachelor Thesis in Business Economics, Accounting, Gothenburg School of Business Economics and Law, Gothenburg University. Autumn semester 2009.

Authors: Maria Fridefors and Mika Tuomisto

Tutors: Emmeli Runesson and Jan Marton

Background/Problem: During the 1970s, the U.S. Securities and Exchange Commission (SEC) conducted an investigation about corruption among U.S. companies. The official report to the American Congress indicated that hundreds of U.S. companies made questionable payments to foreign public officials in order to gain business advantages in other countries. The illegal activities had been hidden in “slush funds” in the records. In order to obstruct illegal transactions and illegal competition abroad, the U.S Congress responded in 1977 by passing the Foreign Corrupt Practices Act (FCPA). In 1998 the FCPA was expanded to extend corrupt actions not only taken by U.S. companies or citizens, but also by foreign companies, citizens or organizations that had any kind of connection to the U.S.A anywhere in the world. Since 1999, the fight against international corruption is also executed within international co-operations like the *OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions*.

Purpose and limitations: Since Swedish companies also can be affected by the FCPA, we have been investigating the knowledge and implementation of FCPA in 124 Swedish Large Cap and Middle Cap public limited liability companies who were registered at the Nasdaq OMX stock market during the autumn of 2009. Our research question is: *How many percent of the Swedish Large Cap and Middle Cap companies registered on the stock market considers themselves affected by the FCPA and in what ways have the companies implemented the law in their internal policies and activities?*

Method: We have conducted a survey using questionnaires that have been answered by 43 percent of the 124 companies. Additional information has been gathered by interviews with experts and by studies of specialist literature.

Results: The main findings are that 25 percent of the responding companies consider themselves affected by the FCPA, but 66 percent of the responding companies have business activities involving a U.S. interests, that most likely affects them by the law. 82 percent of our respondents have policies about corruption, but only 32 percent educates their personnel about it. Only 55 percent of the responding companies conduct regular controls of the records in order to discover fraud or illegal transactions.

Conclusion: Very few of the large Swedish public limited liability companies are aware of being affected by FCPA, but there are many others among the responding companies that probably are affected by FCPA even though they are not aware of it. These companies might be “at risk” of violating the FCPA. The fact that most companies have policies about corruption indicates that they recognize corruption as a common and serious problem, but the fact that only one third of the companies educate the personnel on how to handle corruption in foreign countries might be a weakness for those who neglect that part of the implementation.

Key terms: Bribery, corruption, Foreign Corrupt Practices Act, internal governance.

Nyckelord: Bestickning, Foreign Corrupt Practices Act, internkontroll, korruption, mutor.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Abstract	3
Ordlista	8
Kapitel 1 Inledning.....	9
1:1 Problembakgrund.....	9
1:2 Frågeställning	14
1:3 Syfte.....	14
1:4 Avgränsningar	14
1:4:1 Undersökningsobjekt	14
1:4:2 Studiens inriktning.....	15
Kapitel 2 Metod.....	16
2:1 Val av metod.....	16
2:2 Urval av respondenter	16
2:3 Utformning av enkät- och intervjufrågor	17
2:3:1 Enkätfrågor	17
2:3:2 Intervjufrågor	19
2:4 Material	20
2:4:1 Primärdata.....	20
2:4:2 Sekundärdata	20
2:5 Procedur	20
2:6 Databehandling	21
2:7 Studiens trovärdighet.....	21
2:7:1 Validitet	22
2:7:2 Reliabilitet	23
2:8 Källkritik.....	23
Kapitel 3 Referensram	25
3:1 Bakgrunden till FCPA	25
3:2 Vilka berörs av FCPA.....	25
3:2:1 Nationella angelägenheter	26
3:2:2 Företagets tjänstemän	26

3:2:3 Registrerade värdepapper.....	27
3:3 Förbjudna åtgärder.....	27
3:4 Mot vilka riktar sig förbudet?.....	28
3:5 Kommersiellt syfte.....	28
3:6 Syftet med betalning.....	29
3:7 Bevisbördan vid betalningar genom mellanhänder.....	29
3:8 Grunder för ansvarsfrihet.....	30
3:9 Krav på bokföring.....	32
3:10 Straff för överträdelser av FCPA.....	32
3:11 Tidigare forskning om FCPA.....	33
3:11:1 Sverige och Europa.....	33
3:11:2 Canada och USA.....	35
3:12 Utvecklingstendenser inför framtiden.....	40
Kapitel 4 Empiri.....	42
4:1 Resultat från enkätundersökningen.....	42
4:1:1 Handläggningsnivå.....	42
4:1:2 Företagens relation till FCPA och verksamhet i USA.....	43
4:1:3 Implementering av FCPA, utbildning och policy.....	44
4:1:4 Kontakt med korruption, internkontroll och due diligence.....	45
4.2 Intervjuer.....	46
4.2.1 Chefsjuristen kring frågor om kunskapsläget samt implementering av FCPA.....	46
4.2.2 Kommentarer kring resultatet i enkätundersökningen från KPMG.....	48
Kapitel 5 Analys.....	50
5.1 Deltagare i enkätundersökningen.....	50
5.2 FCPA och företagens verksamhet i USA.....	50
5.3 Internt arbete inom företagen kring korruption och FCPA.....	54
5.4 Intervju med Chefsjuristen.....	57
5.5 Intervju med företrädare för KPMG.....	58
Kapitel 6 Slutdiskussion.....	59
6.1 Svar på frågeställningen.....	59
6.2 Förslag på vidare studier.....	60

Referenser	62
Litteratur.....	62
Rapporter	63
Artiklar	64
Databaser	65
E-post.....	66
Övrigt	66
Bilagor.....	67
Enkätundersökning.....	67
Resultat enkätundersökning	69

Ordlista

Bestickning¹, brott som innebär att lämna, utlova eller erbjuda muta eller annan olovlig belöning för tjänsteutövning av någon som t.ex. fullgör sin tjänsteplikt, utövar myndighet eller innehar offentligt uppdrag

God tro², juridisk term för den situation någon befinner sig i när han med fog hävdar en viss uppfattning trots att den inte motsvarar verkligheten. Om han hävdar en felaktig uppfattning trots att han inser eller bör inse det rätta förhållandet sägs han vara i ond tro. Termen god tro används bl.a. då man skall avgöra om en part har rätt att hålla motparten bunden till en rättshandling eller ett avtal, när denne utsatts för obehörig påverkan i samband med avtalets ingående eller begått ett misstag. Den används också t.ex. då det gäller att avgöra om en förvärvare skall få rätt till den förvärvade egendomen, när han med fog utgått från att överlåtaren hade rätt att överlåta den till honom, s.k. godtrosvärv

Korruption³, (latin *corruptio* 'fördärvat tillstånd', 'förfall', 'bestickning', av *corruptio* 'fördärva', 'förstöra', 'vanställa'), missbruk av förtroendeställning till egen vinning, främst genom tagande av mutor. Korruption är stort problem i länder där det saknas tradition av lojalitet mot uppdragsgivare. I Sverige finns regler för i vilken utsträckning gåvor får tas emot av befattningshavare inom privat och offentlig tjänst. Brottsbalken (BrB) innehåller två straffbestämmelser om korruptionsbrott: bestickning, som är givarens brott, och mutbrott, som är mottagarens brott.

Muta⁴, gåva som överlämnas för att givaren i gengäld skall erhålla en förmån av något slag, t.ex. middagar, resor eller presenter. Mottagare av en muta gör sig skyldig till mutbrott och den som överlämnar en muta kan straffas för bestickning.

Rekvisit⁵, (latin *requisitum* 'behov', 'nödtorft', 'krav', av *requiro* 'behöva', 'påkalla', 'kräva'), nödvändig förutsättning för att ett visst förhållande eller en viss konsekvens ska inträda. Ordet används framför allt i straffrätten för att beteckna förutsättningarna för en viss gärnings straffbarhet (brottsrekvisit). Man skiljer därvid mellan *objektiva* rekvisit, som hänför sig till yttre, faktiska förhållanden (t.ex. att ett visst handlande medför viss skada), och *subjektiva*, som avser gärningsmannens avsikt eller kunskap (t.ex. avsikt att skada).

---

¹ Nationalencyklopedin. [Bd] 33, 2008. (2009). Malmö: Nationalencyklopedin

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Kapitel 1 Inledning

I första kapitlet presenteras bakgrunden till vår uppsats samt orsakerna till varför vi anser det viktigt att studera implementeringen av The Foreign Corrupt Practices Act i Large Cap och Middle Cap -företag i Sverige. Redogörelsen kommer leda fram till problemformulering och innehålla de frågeställningar som vi vill besvara genom denna uppsats.

1:1 Problembakgrund

I mitten på 1970-talet gjorde U.S. Securities and Exchange Commission (SEC) en utredning om korruption i amerikanska företag. Denna undersökning resulterade i att över 400 amerikanska bolag erkände att de använt sig av bestickning för att erhålla affärstillfällen utomlands. Betalningarna riktade sig till utländska statstjänstemän, utländska politiska partier, utländska organisationer som stött politiska partier och till personer som avsåg att bli statstjänstemän. Betalningarna överskred 300 miljoner USD och doldes i företagen genom olika ”slaskposter” i bokföringen.⁶

Miriam F Weismann påpekar i en artikel att korruption inte bara är oetisk, utan även urholkar förtroendet hos befolkningen. Dessutom skadar det den fria marknaden och leder till att företag inte konkurrerar på lika villkor.⁷ Empiriska undersökningar har visat att korruption leder till reducering av investeringar samt hämmar den ekonomiska tillväxten. Det medför också att företag med sämre kvalitet på sina produkter erhåller kontrakt, eftersom de betalat sig fram och därmed vunnit över sina konkurrenter på felaktiga premisser. Detta i sin tur leder till att konsumenterna erbjuds produkter av sämre kvalitet.⁸ Korruption är också ett direkt hot mot det internationella finansiella systemet, eftersom t ex penningtvätt är nödvändigt för att maskera den olagliga verksamheten.⁹ Den är även ett hot mot internationella handeln.¹⁰

I och med att SEC konstaterat att korruption var mycket utbrett problem, var USA tvungen att skapa en lagstiftning som skulle säkerställa att korruption inte var ett alternativ när företagen

---

⁶ Weismann, 2009 s 617

⁷ Ibid.

⁸ Pacini et al. 2002 s 388-389

⁹ Pacini et al. 2002 s 389

¹⁰ Kaikati et al. 2000 s 216

skulle ge sig in på den globala marknaden. För att vara effektiv, var lagen tvungen att ges extraterritoriell räckvidd som även kunde omfatta förbjudna handlingar utomlands. Detta blev början till US Foreign Corrupt Practices Act (FCPA), som röstades igenom 1977.¹¹ FCPA blev även en drivkraft för Organisation for Economic Co-operation (OECD) att skapa en liknande reglering kring korruption. som togs i bruk 1999.¹² Denna reglering är numera antagen av 38 olika länder, däribland USA och samtliga länder i den Europeiska unionen.¹³

FCPA förbjuder att korruption används som verktyg för tillskansa företaget affärstillfällen eller förbättra affärsklimatet för redan etablerad verksamhet utomlands. Förbudet riktar sig mot bestickning av utländska statstjänstemän, utländska politiska partier, utländska politiska organisationer som stödjer politiska partier, eller utländska personer som kandiderar till att bli statstjänstemän.¹⁴ Bestickningar riktade till företrädare för den privata sektorn omfattas således inte av FCPA.¹⁵ Med hänvisning till nationella säkerhetsintressen är affärsverksamhet med anknytning till Central Intelligence Agency (CIA) också undantagen från FCPA.¹⁶

Lagen omfattar alla bolag som är börsnoterade i USA, liksom deras dotterbolag och filialer om dessa är utställare av värdepapper på den amerikanska marknaden eller övriga bolag som på något sätt är verksamma i USA. Vidare omfattas alla tjänstemän, direktörer, anställda, agenter och aktieägare som handlar på uppdrag av antingen någon av de ovan nämnda företrädarna eller av företaget som sådant och som faller under FCPA.¹⁷ Icke-amerikanska bolag omfattas därmed också av FCPA; det räcker t ex att dessa använder sig av amerikanska banker för att falla in under lagen.¹⁸ Med andra ord kan svenska bolag som *på något vis* har verksamhet eller är aktiva i USA omfattas trots att de inte känner till lagen. Som jämförelse kan nämnas en undersökning i Storbritannien 2007 gjord av Klynveld, Peat, Marwick, Goerdeler (KPMG) International visade att 46 procent av de företag som hade någon slags verksamhet som bidrar till att de faller in under FCPA, sade sig inte beröras eller angav att de

---

¹¹ Weismann, 2009 s 617

¹² Pacini et al. 2002 s 390

¹³ Darrrough, 2009 s 2

¹⁴ Bialos & Husisian, 1997 s 34

¹⁵ Weismann, 2009 s 624

¹⁶ Kaikati et al. 2000 s 215

¹⁷ Bialos & Husisian, 1997 s 31-32

¹⁸ KPMG International, 2007 s 7

inte visste ifall de berördes av lagen. Med andra ord visade undersökningen på stora kunskapsluckor om FCPA bland de aktuella brittiska företagen.¹⁹

Sverige är ett litet exportberoende land som har stor nytta av den globalisering som sker. För inte så länge sedan var stora internationella transaktioner något som i stort sett bara de multinationella företagen ägnade sig åt, men idag ägnar sig företag i alla storlekar sig åt internationella affärer. Detta ställer också nya krav på kunskap om lagstiftning, kultur, affärsseder m.m.²⁰ Korruption är något som är mycket vanligt i så kallade "riskområden" så som Asien, Afrika och Sydamerika, men förekommer även inom EU, USA, Canada, Australien med flera länder.²¹ För att kunna handskas med gränsöverskridande korruption krävs även extraterritoriell lagstiftning som kan komma åt detta, vilket i sin tur leder till att nationella lagars räckvidd successivt får en allt ökad betydelse. Traditionellt sett har länders nationella lagstiftning omfattat det egna territoriet och därmed skyddat sina egna intressen och respekterat andra länders suveränitet. Numera gör företag ofta gör affärer över territoriella gränser, resor mellan olika länder har underlättats, en globalisering av kapital- bank- och aktiemarknaden har skett och teknologiska framsteg som t ex Internets utbredning har skapat en helt ny global infrastruktur. Detta i sin tur har lett till att även lagar behöver ha en juridisk räckvidd som sträcker sig över landsgränserna.²² Detta är dock en kontroversiell fråga eftersom sådana lagar ibland inkräktar på andra länders suveränitet och varje lands rätt att lagstifta över sina egna medborgare. Å andra sidan sträcker sig idag t ex affärer över landsgränser vilket leder till ett behov av extraterritoriell lagstiftning.²³ Sådan lagstiftning blir allt vanligare och man kan se exempel på det inom bland annat bankverksamhet, korruptionsbekämpning, kriminalrätt, konkursrätt, transporträtt, beskattning, mänskliga rättigheter m.m.²⁴ Ett delvis närliggande sätt att lösa samma problem, är genom övernationell lagstiftning inom Europeiska unionen.²⁵

---

¹⁹ KPMG International, 2007 s 7

²⁰ Pacini et al. 2002 s 385

²¹ Ibid.

²² Report of the IBA, 2009 s 5

²³ Ibid.

²⁴ Report of the IBA, 2009 s 33

²⁵ Bernitz & Kjellgren, 2007 s 2

Ser man på hur det internationella näringslivet bedömer Sverige ur korruptionssynpunkt, så tycks landet ha ett mycket gott rykte. Sverige anses vara bland de minst korruperade nationerna i världen.²⁶ Men svenska företag ansvarar även för sina mellanhänder och den verksamhet som sker utanför Sverige om bolaget berörs av FCPA.²⁷ Det finns flera kända svenska företag som varit under utredning senaste åren för överträdelse av lagen. AB Volvo gick i mars 2008 med på att betala 19,6 miljoner USD i kombinerade vites- och bötesbelopp för brott mot FCPA, då det framkommit att AB Volvos dotterbolag hade betalat den irakiska regeringen 6,3 miljoner USD för att erhålla kontrakt med regeringen. Betalningarna hade skett genom två helägda dotterbolag.²⁸ Detta visar på det vidsträckt ansvar som även svenska företag har för sina dotterbolag och övriga mellanled.²⁹ För några år sedan erkände Asea Brown Boveri (ABB) sig skyldiga till brott mot FCPA då ABB Vetco Inc. i USA samt Vetco Gray Ltd. i England hade använt sig av korruption för att erhålla affärstillfällen i Nigeria. För detta fick ABB betala ett sammanlagt bötesbelopp på 10,5 miljoner USD.³⁰ Med andra ord måste svenska företag känna till och kunna ta ansvar för sina mellanleds agerande i andra länder om det rör sådant som faller in under regleringen för FCPA.

Avsikten med denna uppsats är att undersöka om de stora svenska börsnoterade företagen känner sig berörda av lagen och hur de i så fall implementerar den i sin verksamhet. Eftersom vi inte funnit några liknade undersökningar i Sverige, hoppas vi med denna uppsats fylla en kunskapslucka som kan vara till nytta för företagsvärlden då den också uppmärksammar lagens vidsträckthet. Det råder inga tvivel om att korruptionsskandaler kan få investerare att dra tillbaka sina engagemang i företaget, att korruption kan väcka ogillande hos kunder och därmed i förlängningen skada varumärket och bidra till sämre lönsamhet. Å andra sidan kan god företagsetik mycket väl vara något som attraherar företagets intressenter.³¹ Att förebygga skandaler genom ha en kunnig och utbildad organisation är därför en viktig del. Den nya kunskap som uppsatsen förhoppningsvis förmedlar, kan leda till att utbildning sker på fler svenska företag och därmed reducera risken för dyrbara skandaler. Som exempel på hur

---

²⁶ Corvellec, 2006 s 15

²⁷ Marceau, 2007 s 296

²⁸ Armas, 2009 s 35

²⁹ Marceau, 2007 s 293

³⁰ ABB:s hemsida www.abb.com/cawp/seitp202/1a623e3ef4a4efe0c1256eca001ba1a1.aspx

³¹ Corvellec, 2006 s 11

kostsamma enbart bötesstraffen kan bli, kan nämnas att det tyska företaget Siemens 2009 ålades att betala sammanlagt motsvarande 1 630 miljoner USD i böter i USA och Tyskland då det fälldes för brott mot FCPA och motsvarande tyska lagar.³²

Sverige har till följd av internationella åtaganden utökat straffansvaret för bestickning i brottsbalken att gälla en större krets än tidigare. Numera gäller dessa förbud även bestickning av utländska ministrar, parlamentsledamöter, samt ledamöter i utländska organ som t ex ledamöter i utländska statliga styrelser och nämnder. Vidare omfattas utländska personer som i svenska förhållanden klassificeras som myndighetsutövare.^{33,34}

Masako N. Darrough noterar i en artikel att Sverige och USA under en lång tid var de enda två länderna i världen med en nationell lagstiftning med extraterritoriell räckvidd beträffande internationell korruption.³⁵ Det senaste decenniet har Sverige inte minst genom sitt engagemang i FN och EU ratificerat flera internationella konventioner som bidrar till att Sverige idag är en aktiv samarbetspartner i kampen mot internationell korruption. Medias fokus har ofta kommit att handla om penningtvätt, men det bör påpekas att samma konventioner ofta också omfattat korruption som t ex bestickning och mutor. Sverige har bland annat undertecknat Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet där artiklarna 8 och 9 särskild behandlar korruption.³⁶ Tillsammans med övriga länder i EU har Sverige numera också ett omfattande rättsligt samarbete med Schweiz, som vid brottsmisstanke även möjliggör myndighetsinsyn på detaljnivå i de tidigare så strängt sekretessomgärdade schweiziska bankerna.³⁷ Den snabba utvecklingen av internationella kapitalrörelser och internationell handel där svenska företag har stora möjligheter att spela en aktiv roll, gör det angelägnare än någonsin att undersöka hur förtroendet med regelverken egentligen ser ut ute på de svenska företagen och hur

---

³² Darrough, 2009 s 2

³³ Holmqvist, 2007 s 17:28

³⁴ Vidare läsning om Sveriges åtagande se: EU:s korruptionsprotokoll, EGT nr C 313, 23.10.1996. EU:s korruptionskonvention, EGT nr 195, 25.6.1997. Europarådets straffrättsliga konvention om korruption ETS 173 samt tilläggsprotokoll ETS 191.

³⁵ Darrough, 2009 s 2

³⁶ Regeringens proposition 2002/03:146

³⁷ Sveriges Internationella överenskommelser SÖ 2008:17

ingående implementeringen är i praktiken. I det tidigare nämnda FCPA-målet mot Siemens, var bland annat just en av åtalspunkterna bristande internkontroll.³⁸

1:2 Frågeställning

Den frågeställning vi valt att ha som utgångspunkt för vår uppsats är följande:

Hur stor andel av de svenska börsnoterade Large Cap och Middle Cap -företagen anser sig berörda av FCPA och hur har de implementerat lagen i sin interna verksamhet?

1:3 Syfte

Vårt syfte är att kartlägga hur stor andel av de etablerade svenska Large och Middle Cap-företagen anser sig vara berörda av FCPA och på vilket sätt FCPA i så fall påverkar deras regler och interna säkerhetsrutiner.

1:4 Avgränsningar

1:4:1 Undersökningsobjekt

Vi undersökte om etablerade svenska börsbolag anser sig påverkade av FCPA och hur denna lag har implementerats i de aktuella företagen. Undersökningen har därför begränsats till företag som hösten 2009 fanns registrerade på den svenska aktiebörsen Nasdaq OMX som Large Cap och Middle Cap -företag. I dessa segment finner man bolag vars börsvärde överstiger 1 miljard Euro respektive börsvärde som ligger mellan 150 miljoner och 1 miljard Euro. Det kan vara motiverat att i första hand inrikta sig på större börsnoterade bolag på grund av deras publika ägarstruktur och det särskilda ansvar detta medför gentemot aktieägarna, samt av den anledningen att undersökningen sker under strikta tidsramar och gör begränsningen nödvändig. Med denna avgränsning är vi dock medvetna om att vi går miste om möjligheten att få veta hur många av Sveriges icke börsnoterade företag som berörs av FCPA och hur dessa i så fall arbetar, samt hur situationen ser ut i de 127 Small Cap-företagen. Vi har också avsiktligt valt att bortse från företag från Nordic Growth Market (NGM-börsen), då dessa överlag befinner sig i en etablerings- och nyemissionsfas av sin verksamhet.

---

³⁸ Darrough, 2009 s 2

1:4:2 Studiens inriktning

Eftersom det, så vitt vi har kunnat upptäcka, inte finns några tidigare FCPA-studier av svenska företag, har vi inriktat oss på att göra en översiktlig kartläggning av kunskapsläget i de utvalda företagen. Vi har kompletterat med en intervju med en företrädare för ett stort svenskt börsbolag som arbetar aktivt med FCPA för att få praktiska exempel på hur lagen påverkat verksamheten.

Kapitel 2 Metod

I detta kapitel ger författarna information till läsare om hur man arbetat fram studien. Syftet är att motivera varför studien är uppbyggd som den är, samt ge en korrekt bild av tillvägagångssättet så läsaren själv kan avgöra studiens trovärdighet. Syftet är också att forskare skall kunna utföra en replikation av studien.

2:1 Val av metod

Vår studie består av två delar; dels en kvantitativ enkätundersökning av svenska börsbolag, men också en kvalitativ del baserad på intervjuer med fackexperter. Vi har samlat primärdata genom att använda oss av enkäter adresserade till den som är ansvarig för korruptionsfrågor inom företaget. Enkätundersökningen har genomförts under perioden hösten 2009 veckorna 47-49. Enkäten var webbaserad och har genomförts via ett enkätverktyg från Easy Survey (Microsoft).

Totalt har enkäten skickats till 124 av 129 svenska Large Cap och Middle Cap -företag. De fem bolag som inte fått enkäten, har uttryckligen avböjt att delta i undersökningen.

För att få reda på mer i detalj hur företag i Sverige arbetar aktivt med FCPA, har vi även följt upp enkätsvaren med en intervju med en chefsjurist, som i samband med att han fick vår enkät anmälde sitt intresse för att delta i en intervju. Intervjun har bidragit med viktig information och ger empirin ett kvalitativt inslag. Vidare har vi utfört ytterligare en intervju med en annan fackexpert för att få kommentarer kring de resultat vi kommit fram till genom enkätundersökningen

Bakgrundsinformationen i avsnitten om problembakgrund och referensram har vi byggt upp med hjälp av litteratur, rapporter, artiklar och intervjuer med experter inom området. Vi har också i några fall vänt oss till olika experter med frågor via e-post.

2:2 Urval av respondenter

Vi kontaktade samtliga Large Cap och Middle Cap -företag via e-post, förklarade kort vad vår undersökning handlade om och bad om kontaktuppgifter till den person på företaget som är ansvarig för korruptionsfrågor. De flesta företag svarade med kontaktuppgifter till den

person de bedömde kunde besvara våra frågor, vilket i de flesta fall var chefsjurist (CLO), finansdirektör (CFO) eller en person ansvarig för investeringsrelationer (IR). I några få fall har vi via e-postmeddelande från adressaten fått veta att de skickat enkäten vidare, eftersom de själva inte ansett sig ha tillräcklig kunskap att kunna besvara frågorna.

Enkäten har besvarats anonymt och vi har avstått från möjligheten att kunna se hur enskilda företag har svarat. Vi har dock i vårt följebrev bett respondenten skicka ett e-postmeddelande till en av oss då enkäten blivit besvarad, så att vi därmed kunnat veta vilka vi inte skulle skicka påminnelse till om enkäten. Cirka hälften av de personer som besvarat enkäten har dock valt att inte bekräfta via e-postmeddelande, vilket kan bero på att de vill skydda företagets integritet, men lika gärna kan bero på t ex tidsnöd.

2:3 Utformning av enkät- och intervjufrågor

2:3:1 Enkätfrågor

Vi har velat veta hur många av de utvalda börsbolagen som på något sätt har anknytning till USA, hur många av dessa som anser sig berörda av lagen och hur man i så fall valt att lägga upp strategin inom företaget. Strategin återspeglar sig i implementering och i rutiner i företaget. Begreppet implementering definieras i Svenska Akademiens ordlista (SAOL) som "förverkligande" och "genomförande".³⁹ I ett företag innebär det att på ledningsnivå identifiera ett problem eller en uppgift, sätta upp ett mål för vad man vill uppnå och genomföra de förändringar i form av regeländringar, administrativa justeringar, utbildningsinsatser och organisationsförändringar, som krävs för att målet ska uppnås.

Vi har utgått från antagandet att våra respondenters vilja att medverka i studien skulle öka i fall enkäten gick snabbt att besvara, vilket gjort att vi i 11 frågor av 16 endast har Ja/Nej-alternativ. Detta leder dock till frågorna blir mer av sluten karaktär och styr respondenten en del, vilket innebär att vi kan ha gått miste om detaljkunskap. Men vi har ändå fått fram ett underlag som gör det möjligt att urskilja mönster bland svaren och därmed kunna generalisera.

Uppslagen till frågorna kommer från flera håll. Dels kommer de från egen kunskap om hur man genomför implementeringar i en organisation, men vi har också hämtat inspiration från

---

³⁹ SAOL online, s 371: Uppslagsord Implementering

KPMG:s brittiska undersökning om utländsk korruption.⁴⁰ Vi har även fått ett par konkreta uppslag till frågor om bokföringsrutiner av en expert på utredning av ekobrott.⁴¹ Vi har också fått en del idéer till vad som kan vara lämpligt att undersöka genom att läsa Transparency Internationals rapport.⁴²

Inledningsvis har vi frågat företagen om i vilken bransch de är verksamma, för att vi skulle kunna få en överblick av fördelningen av företagstyper bland våra respondenter. Vi har också frågat om respondentens befattning i företaget, så att vi fått veta på vilken nivå i bolaget vår enkät handlagts.

Alla företag som har verksamhet i USA berörs av FCPA och vi ville veta två saker beträffande detta: Hur många bolag har verksamhet i USA och vet de i så fall om att de omfattas av FCPA? Vi har därför frågat i klartext om företaget har verksamhet i USA (fråga 3), men vi har även ställt frågor om bolaget ingår i någon amerikansk koncern, är registrerade på någon amerikansk aktiemarknad eller använder sig av amerikanska banker (frågorna 4, 5 och 12).

Vi har i fråga 8 ställt frågan ”Känner du till om företaget berörs av US Foreign Corrupt Practices Act?” Eftersom svarsalternativen var Ja/Nej, har vi i efterhand konstaterat att denna fråga lämnar öppet för flera tolkningar. För att få ett mer entydigt svar kunde vi istället ha formulerat frågan så här: ”Bedömer du att företaget berörs av ”US Foreign Corrupt Practices Act?” På fråga 9 uppkommer ett liknande tolkningsproblem; istället för att fråga ”Känner du till om företaget har någon som är ansvarig för korruptionsfrågor?”, borde vi skrivit ”Har företaget någon som är ansvarig för korruptionsfrågor?”

Frågorna 6, 7, 9, 10, 15 och 16 berör företagets interna arbete med av FCPA och andra korruptionslagstiftningar i företaget. För att få veta mer hur företagen arbetar med sin implementering av detta, har vi frågat efter nedskrivna policies, internutbildning om korruption av den personal som ska arbeta i aktuella länder, ansvar och eventuella internutredningar. Eftersom företaget kan dömas för brott mot FCPA på grund av handlingar

---

⁴⁰ KPMG International, 2009 s 13

⁴¹ Martin Krüger, Chef för KPMG Forensic i Sverige

⁴² Heinemann & Dell, 2009 Progress Report

som begås av mellanhänder, har vi även ställt frågor om företags due diligence beträffande utländska agenter och mellanhänder.

Dataanalyser av bokföringen kan avslöja ”misstänkta” transaktioner och konton och vi har därför också ställt frågor (13 och 14) om företaget regelbundet gör sådana dataanalyser, samt hur många personers godkännande det krävs för att genomföra större utbetalningar från företaget.

2:3:2 Intervjufrågor

Syftet med intervjun med en chefsjurist var i första hand att få veta mer om hur svenska företag praktiskt arbetar med FCPA. Vi har därför frågat efter konkreta exempel på hur lagen har påverkat internkontroll, bokföringsrutiner och utbildning av personal om FCPA. Vi har även ställt frågor om due diligence i samband med att företaget samarbetar med utländska partners och vid förvärv. Ett viktigt syfte med FCPA är att ingen ska kunna skaffa sig affärsfördelar genom korruption och vi har därför även ställt frågan om företaget har kommit till korta vid förhandlingar på grund av att konkurrenter använt bestickningar. Vi har även frågat om exempel på vilken typ av krav som ställts på ekonomiska förmåner från motparten. Respondenten fick även möjlighet att ge sin syn på kunskapsläget bland de svenska storföretagen. Avslutningsvis har vi bett honom ge sin uppfattning om vad svenska företag behöver veta om FCPA och om vilka möjligheter man som aktieägare har att kontrollera om ett företag riskerar att bryta mot FCPA.

Intervjun med chefsjuristen genomfördes per telefon och tog 60 minuter. Han hade tre dagar innan intervjun fått ta del av våra frågor och fick efter den genomförda intervjun läsa en utskrift av samtalet och ge sitt godkännande. Då det viktigaste för vår undersökning var respondentens yrkeserfarenhet av aktiv implementering av FCPA i Sverige-relaterade företag, har vi tillmötesgått respondentens önskemål om att få vara anonym. Personen är sedan ett drygt tiotal år verksam som chefsjurist och har arbetat i ledningsfunktion i flera stora bolag med omfattande internationella kontakter. Han har t ex tjänstgjort närmare tio år i ett amerikanskt bolag.

När vi sammanställt vårt underlag från enkäten, lät vi chefen för KPMG Forensic Sverige Martin Krüger ta del av våra diagram och ge sin tolkning av våra data. Även denna intervju

gjordes per telefon och tog 20 minuter. Det vi eftersträvade med denna intervju var en fackexperts egna tolkningar och kommentarer till våra data. Vi ville därför inte styra samtalet för mycket med många förberedda detaljfrågor, utan valde att låta honom kommentera våra datauppgifter spontant med utgångspunkt från sina egna reflektioner.

2:4 Material

2:4:1 Primärdata

Uppsatsens primärdata består av statistiskt material som vi fått fram genom vår enkätundersökning och av information som lämnats via en intervju med en chefsjurist som i sitt dagliga arbete sedan många år arbetar aktivt med FCPA-frågor på ledningsnivå.

I några fall har vi också vänt oss till fackexperter via e-post med direkta frågor och använt oss av deras svar.

2:4:2 Sekundärdata

Våra sekundärdata består av facklitteratur, vetenskapliga artiklar, rapporter, tidningsartiklar samt information på olika hemsidor t ex på amerikanska justitiedepartementet. Vi har också använt oss av svensk och amerikansk lagtext, liksom av OECD-konventionen.

De vetenskapliga artiklarna har vi hittat genom att söka på Foreign Corrupt Practices Act och FCPA i Göteborgs universitetsbiblioteks databaser t ex via metasökning i artikeldatabaserna Springerlink, Oxford Journals och Jstore. Vi har även sökt i Business Source Premier (EBSCO), Social Sciences Research Network (SSRN) och Journal of Business Ethics.

2:5 Procedur

Respondenterna för enkäten har informerats via ett följebrev om att författarna är studenter på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och fått kontaktuppgifter till oss. I vår första kontakt med företagen berättade vi även att vi utförde undersökningen i samarbete med KPMG. Vi informerade även respondenterna om syftet med vår undersökning och att enkäten besvaras anonymt. De har också fått instruktion om hur de ska gå tillväga för att fylla i enkäten samt en vädjan att delta och vårt tack för deras medverkan. Vi har via följebrevet också bett dem som skulle kunna tänka sig att ställa upp på en intervju att fylla i kontaktuppgifter under "Övrig information". På så vis har vi fått en respondent till vår djupintervju. Det hade av flera skäl varit önskvärt med fler intervjuer, men eftersom vi

bestämt att undersökningen skulle ske anonymt ansåg vi oss hänvisade till ”frivilliga anmälningar” bland tilltänkta intervjupersoner. Eftersom cirka 35 stycken respondenter svarat på enkäten efter andra kontakten, valde vi att skicka påminnelser till de företag som inte bekräftat via e-postmeddelande att de svarat, vilket ledde till att vi fick in ytterligare cirka 20 respondenter.

2:6 Databehandling

De data som kommer från enkätundersökningen via det använda enkätverktyget är från början sammanställd så, att man i procent får se fördelningen av respondenternas svar på varje fråga, samt hur många respondenter som deltagit. Vi har dock själva testat enkätens funktion och därmed fått rensa bort data från undersökningen. När det gäller tjänstebefattning har dessa siffror räknats fram manuellt genom enkla beräkningar genom att se hur många av varje yrkeskategori som svarat och hur stor del denna del motsvarar i den population som deltagit. Även den del som visar på hur stor andel av företagen som har verksamhet som leder till att de kan beröras av FCPA har räknats fram manuellt, genom att titta på hur varje enskild anonym respondent svarat på frågor kring verksamhet i USA som kan leda till att de berörs av FCPA. Summan av företag med sådan verksamhet har sedan jämförts med det totala antalet respondenter. Även när det gäller företag som omfattas trots att de uppenbarligen inte känner till detta, har dessa siffror räknats fram manuellt. Genom att titta på hur många företag som har verksamhet som leder till att de omfattas, subtraherat med dem som är medvetna om att de omfattas och jämföra summan med den aktuella totalpopulationen.

2:7 Studiens trovärdighet

För att en studie skall kunna anses vara betydelsefull och fylla sitt syfte krävs det att den är pålitlig. Studien skall vara korrekt, men att med hundra procents säkerhet kunna garantera något sådant är nästan omöjligt. Därför är det upp till varje läsare att avgöra riktigheten i studien. Av den orsaken har en utförlig metod redovisats för att läsaren själv kritisk skall kunna bedöma pålitligheten i studien. Svarsfrekvensen i enkätundersökningen är 43 procent; därmed har vi ett externt bortfall på 73 stycken företag. Beträffande det interna bortfallet (ej besvarad fråga) ligger den på 0 procent; samtliga företag som besvarat enkäten har således besvarat samtliga frågor. Vad som kan anses som en tillfredsställande svarsfrekvens tycks variera bland olika forskare, allt från att en svarsfrekvens under 30 procent inte är

tillfredställande till att en svarsfrekvens mellan 60-65 procent är normalt. Vi hade inledningsvis som mål att uppnå en svarsfrekvens runt 40 procent då vår första kontakt med företagen gav en mycket god respons. Vi hoppades därmed att svarsfrekvensen skulle bli betydligt högre än det först uppsatta målet, men så blev inte fallet. Vilken betydelse det externa bortfallet kan ha för undersökningen låter vi läsaren avgöra, men författarnas uppfattning är att svarsfrekvensen är tillräckligt hög för att kunna generalisera kring kunskapen hos svenska Large Cap och Middle Cap -bolag. De 56 företag som deltagit i vår enkätundersökning återfinns förvisso bland de största börsbolagen, men motsvarar bara cirka 22 procent av samtliga 256 börsnoterade företag på Stockholmsbörsen. Därmed inser vi också att en generalisering kring samtliga bolag på Stockholmsbörsen knappast är möjligt genom vår undersökning.

2:7:1 Validitet

Det uppstår alltid problem gällande validitet när man utformar en teoretisk fråga som man skall besvara genom undersökningar som genomförs på operationell nivå. Problemet blir således om vi empiriskt undersöker det vi teoretiskt påstår.⁴³ Om företaget anser sig berörda av FCPA eller inte, är däremot ett förhållandevis okomplicerat teoretiskt problem som därmed låter sig operationaliseras lättare, vilket minskar begreppsvaliditetsproblemet. Vi har även valt att ha fler frågor som egentligen ställer samma teoretiska fråga för att därmed kunna pröva om svaren samvarierar, vilket fungerar som en sorts kontrollemskanism för att jämföra svaren på fråga 8 och fråga 15 (Se enkät). Det går det inte att dra några absoluta slutsatser av att jämföra dessa frågor, men att resonera kring frågornas samvariation är möjlig.

Som tidigare nämnts är vissa frågor tvetydligt utformade; den viktigaste frågan nummer 8 i enkäten lämnar öppenhet för tolkningar. Den skulle kunna tolkas som att ett ja-svar innebär ”ja, företaget känner till FCPA, men berörs inte”. Har sådana tolkningar förekommit hos respondenten skulle detta innebära att nej-frekvensen på frågan skulle öka ytterligare, med tanke på det syfte som finns med frågan. Detta skulle med andra ord kunna påverka resultatvaliditeten, men å andra sidan inte påverka slutsatserna i större grad eftersom om missförstånd uppstått, skulle detta snarast öka nej-frekvensen på frågan.

---

⁴³ Esaisson et al. 2007 s 63

2:7:2 Reliabilitet

Risken för bristande reliabilitet föreligger inte sällan i forskning; det kan handla om slump- eller slarvfel under datasamlingen eller under bearbetningen av data. Det kan följaktligen vara så att respondenten jäktat sig igenom enkäten och därmed inte tagit sig tid att fundera på frågorna ordentligt, eller på att intervjuaren uppfattat fel. Felkällor kan med andra ord uppstå och några garantier för att sådana fel inte uppstått i denna uppsats kan inte lämnas, men vi har iakttagit största noggrannhet för att undvika dem genom att t ex ge de intervjuade personerna möjlighet att läsa och godkänna en utskrift av respektive intervju. Syftet är att studiens resultat skall kunna återupprepas om samma metod som vi redovisat, används. Vi är dock medvetna om att respondentens svar kan påverkas av många faktorer så som stress, vilja att skydda företagets integritet m.m. Vi valde medvetet att utföra enkäten anonymt i förhoppning att detta skulle ge oss fler ärliga svar och öka svarsfrekvensen. I följebrevet bad vi om en bekräftelse om att det svarat på enkäten men bara cirka 25 stycken företag har skickat en sådan. Detta kan bero på att respondenterna vill skydda företagets anonymitet eftersom en bekräftelse via e-postmeddelande kan bekräfta deras identitet, men det kan också ha att göra med tidsnöd. När påminnelsen skickades ut vid första tillfället fick vi en del e-postmeddelande att de redan besvarat enkäten. Men dessa omständigheter kan leda till annorlunda svar, vilket bidrar till att variation kan uppstå om liknande undersökning genomförs.

2:8 Källkritik

Källorna till studien har studerats med medvetenheten att lagstiftning förändras med jämna mellanrum och att det av det skälet ofta finns nyare källor med större tillförlitlighet. Vi har medvetet valt att förlita oss mer på de akademiska källor som innehåller aktuell och av andra akademiker granskad information. Dessa källor har dock inte alltid gett oss tillräcklig information och därför har vi också använt andra skrifter som i första hand vänder sig till praktiker. En sådan källa är t ex Jeffrey P. Bialos och Gregory Husisians bok från 1997 "*The Foreign Corrupt Practices Act: Coping with corruption in transitional economies*".

Litteratur som är av mer praktisk karaktär har handlat om översiktliga beskrivningar av FCPA där möjligheten att kontrollera innehållet mot ursprungskällan i form av lagstiftning lämnats. Detta har bidragit till att vi kunnat kontrollera eventuella förändringar i lagen samt att den

information som lämnats stämmer med lagtexten. Vi har försökt undvika att återge författarnas åsikter, utan har i första hand använt dessa källor när vi beskrivit lagstiftningen och dess funktion.

Beträffande de vetenskapliga artiklarna, vill vi göra läsaren uppmärksam på att FCPA genom åren varit en omdiskuterad lag. Det avspeglar sig stundom även i dessa artiklar, där artikelförfattarna ibland uttrycker fler avsikter än enbart att upplysa kring sakförhållanden. Inte så sällan är artiklarna en del i en vetenskaplig debatt kring FCPA, korruption eller amerikansk utrikeshandel, där syftet med artikeln t ex kan vara att med sakliga argument grundade på olika undersökningar, bemöta en pågående diskussion.

Beträffande den källa vår enkätundersökning utgör, redovisas de brister och svagheter vi upptäckt huvudsakligen under avsnitt 2:3.

Kapitel 3 Referensram

I detta kapitel ges en översikt av The Foreign Corrupt Practices Act. Syftet är inte att ge detaljerad bild av lagstiftningen utan mer en grundläggande förståelse för att läsaren ska kunna skapa sig en bild av studien. Informationen som ges bör finnas inom varje företag som på något sätt är verksamt i USA.

3:1 Bakgrunden till FCPA

En undersökning som gjordes av Securities and Exchange Commission (SEC) i mitten på 1970-talet visade, att över 400 amerikanska företag använde sig av bestickning när de skulle erhålla affärstillfällen utomlands. Värdet av de betalningar som gjordes till utländska statstjänstemän, politiker och politiska partier motsvarade ett värde på cirka 300 miljoner USD. Den amerikanske kongressen antog därför 1977 FCPA för att motverka denna korruption och syftet med lagen var att ändra amerikanska bolags sätt att hantera sina affärer utomlands så att dessa utfördes på legitimt sätt.⁴⁴ Lagens räckvidd har därefter successivt utökats till att även omfatta utländska bolag och medborgare.⁴⁵ En studie gjord på Harvard University har visat att amerikanska företag kan ha haft konkurrensnackdelar av på grund av FCPA, eftersom andra länder fortsätter att använda korruption för att vinna i konkurrensen.⁴⁶ En annan tänkbar orsak till att göra lagen extraterritoriell, kan ha varit att försvåra för amerikanska bolag att kringgå FCPA genom att använda egna utländska bolag för illegala transaktioner (författarnas anmärkning).

3:2 Vilka berörs av FCPA

Listan över vilka som kan beröras av FCPA är lång; dess räckvidd har förvånat många som kommit i kontakt med lagstiftningen.⁴⁷ Lagens extraterritoriella jurisdiktion kan uppfattas som kontroversiell, eftersom den sträcker sig utanför USA:s territorium. FCPA kräver endast minimal kontakt och verksamhet i USA för att den skall vara tillämplig på korruption utanför USA:s gränser. Att en lag har en extraterritoriell räckvidd kan framstå som främmande, men

---

⁴⁴ Weismann, 2009 s 617

⁴⁵ Marceau, 2007 s 308

⁴⁶ Kaikati et al. 2000 s 217

⁴⁷ Armas, 2009 s 31

är faktiskt vanligt förekommande. Exempelvis har EU-kommissionen beslutat om lagar kring karteller som har snarlik extraterritoriell vidsträckthet.⁴⁸ Europeiska Unionen har fler liknande regleringar med extraterritoriell räckvidd så som t ex Brysselkonventionen och Luganokonventionen.⁴⁹ Företeelsen med extraterritoriella lagar är inte ny, utan har i olika former förekommit sedan början av 1900-talet.⁵⁰ FCPA gör inte anspråk på ha universell jurisdiktion, utan kräver en koppling till USA för att kunna tillämpas.⁵¹ Att en lag har extraterritoriell vidsträckthet kan också leda till att företag som bryter mot FCPA kan drabbas av dubbelbestraffning, eftersom de kan straffas i det egna landet, det landet där brottet sker samt i USA, vilket är problematiskt.⁵²

3:2:1 Nationella angelägenheter

Begreppet ”nationella angelägenheter” inbegriper alla individer som är medborgare och bosatta i USA. Det inrymmer även samtliga företag, partnerskap, föreningar, affärskontor, icke-inkorporerade organisationer eller enskilda firmor som har sin huvudsakliga verksamhet i USA eller är organiserad under den amerikanska lagstiftningen.⁵³ Med andra ord innefattas alla företag som är inhemska, men noteras bör att även utländska bolag i vissa fall kan omfattas enligt detta rekvisit. Däremot inbegrips inte automatiskt utländska dotterbolag eller utländska filialer, men dessa faller oftast ändå in under FCPA, då de har registrerade värdepapper på den amerikanska marknaden eller har rapporteringsskyldighet till den amerikanska finansinspektionen enligt 1934 Act.⁵⁴

3:2:2 Företagets tjänstemän

De som omfattas av begreppet ”företagets tjänstemän” tillhör en vidsträckt kategori. I annat fall skulle lagstiftningen lätt kunna kringgå genom olika mellanmanskonstellationer. FCPA omfattar tjänstemän, direktörer, anställda, agenter och aktieägare som handlar på uppdrag av någon av de ovan nämnda, eller av företaget i sig.⁵⁵ Lagen kan således tillämpas även på utländska personer som på något sätt har anknytning till företaget enligt ovan. Följaktligen

---

⁴⁸ Report of the IBA, 2009 s 12

⁴⁹ Report of the IBA, 2009 s 17

⁵⁰ Cassese, 2005 s 451-ff

⁵¹ Report of the IBA, 2009 s 223

⁵² Report of the IBA, 2009 s 231-ff

⁵³ Marceau, 2007 s 288

⁵⁴ Bialos & Husisian, 1997 s 31

⁵⁵ Marceau, 2007 s 288

kan man bli åtalad för brott mot FCPA i amerikansk federal domstol, men det föreligger vissa praktiska problem att åtala utländska personer i USA om de inte befinner inom amerikansk territorium.⁵⁶ Dock finns exempel på att utländska medborgare har blivit åtalade i USA trots att deras korrupta handlingar inte skadat amerikanska intressen, utan lagföringen i deras fall har mer handlat om att motverka korruption allmänt.⁵⁷ Sverige lämnar enligt gällande svensk lag inte ut svenska medborgare till USA. Däremot kan svenskar som befinner sig i andra EU-länder lämnas ut till USA för brott mot FCPA under förutsättning att det finns ett bilateralt utlämningsavtal mellan USA och det aktuella EU-landet.⁵⁸ Dessutom har Sverige tillsammans med en rad andra länder, undertecknat OECD-konventionen om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser; en konvention som också påbjuder ett omfattande rättsligt samarbete mellan undertecknande stater.⁵⁹

3:2:3 Registrerade värdepapper

Alla bolag som har registrerade värdepapper på den amerikanska marknaden omfattas; detta gäller både inhemska och utländska bolag. Även andra värdepapper som inte är registrerade kan komma att beröras, under förutsättning att dessa skall rapporteras enligt amerikanska finansinspektionen reglering "*Securities and Exchange Act of 1934*". Detta gäller även för utställare av värdepapper på den amerikanska marknaden där både inhemska och utländska utställare omfattas av lagen.⁶⁰ Företag som på andra vis involveras under amerikanska finansinspektionens tillsyn kan komma att omfattas om bolaget t ex använder sig av amerikanska banker när det gör affärer.⁶¹

3:3 Förbjudna åtgärder

Definitionen av bestickning samt muta innebär enligt FCPA befrämjande av något slags erbjudande av betalning, löfte om betalning, förordnande om betalning, gåva eller förordnande om något av värde. Någon betalning behöver inte komma till stånd, utan det räcker att en utfästelse sker om framtida bestickning av värde. Alla personer som deltar eller

---

⁵⁶ Bialos & Husisian, 1997 s 32

⁵⁷ Marceau, 2007 s 293

⁵⁸ E-post 091124 från Annika Turndal, Justitiedepartementet

⁵⁹ SÖ 1999 Nr 33: Konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser. Paris den 17 december 1997

⁶⁰ Bialos & Husisian, 1997 s 30

⁶¹ KPMG International, 2007 s 7

godkänner en handling som strider mot det ovanstående, kan hållas ansvariga för brott mot FCPA. Det har ingen betydelse om bestickningen inte fullbordas eller misslyckas till sitt syfte. Detta får konsekvensen att det räcker att man är i planeringsstadiet av ett sådant brott och därefter vidtar konkreta handlingar mot fullbordan för att man skall kunna hållas ansvarig för brott mot FCPA.⁶²

3:4 Mot vilka riktar sig förbudet?

Förbudet i FCPA riktar sig inte mot den utländska *privata* sektorn, utan är en lagstiftning som riktar sig mot de offentliga myndigheterna utomlands.⁶³ I denna kategori inryms utländska statstjänstemän, utländska politiska partier, utländska organisationer som stödjer politiska grupperingar eller personer som kandiderar till positioner som statstjänstemän. Med begreppet statstjänsteman avses personer som tillhör eller arbetar för den offentliga sektorn eller på något sätt sysslar med myndighetsutövning.⁶⁴ Att den privata sektorn inte täcks av regelverket i FCPA kan vålla problem vid tillämpningen av lagen, eftersom gränsen mellan den offentliga och den privata sektorn kan vara svår att dra i vissa länder.⁶⁵

3:5 Kommersiellt syfte

FCPA syftar till att förhindra att korruption används som redskap för att erhålla affärstillfällen. Samtliga handlingar som på något sätt bidrar till att vinster erhålls genom otillåtna betalningar, kvalificerar sig som brott mot författningen. Den amerikanska kongressen har även förtydligat att korruptionshandlingar som på något sätt förbättrar affärsklimatet strider mot lagen.⁶⁶ Det kommersiella syftets gräns kan ibland vara hårfin eftersom lobbying är tillåtet, medan rena betalningar som ska bereda affärstillfällen är olagliga. Avgörande blir då syftet med betalningen för att avgöra om man håller sig inom lagens ramar eller inte. Om betalningen kompenserar för att en tjänsteman enligt definitionen ovan skall vidta en handling som är till företagets fördel eller ta beslut i för företaget fördelaktig riktning, strider betalningen mot FCPA.⁶⁷

---

⁶² Bialos & Husisian, 1997 s 32

⁶³ Weismann, 2009 s 624

⁶⁴ Bialos & Husisian, 1997 s 34

⁶⁵ Moran, 1999 s 144

⁶⁶ Bialos & Husisian, 1997 s 34

⁶⁷ Bialos & Husisian, 1997 s 35

3:6 Syftet med betalning

Som vi tidigare nämnt måste syftet med betalningarna vara korrupt för att vara förbjuden. Någon närmare definitionen av begreppet korruption ges inte i lagen utan hänger samman med den allmänna definition som finns i amerikansk kriminalrätt. Enligt denna är definitionen av “korrupt handling” följande:

”Induce the recipient to misuse his official position in order to wrongfully direct business to the payer or his client, or to obtain preferential legislation or a favorable regulation, and connotes an evil motive or purpose, an intent to wrongfully influence the recipient.”⁶⁸

Korrupt syfte kräver inte att man betalar till den man vill påverka direkt för brottet skall anses vara begånget, utan även betalningar som sker i via mellanhänder strider mot lagen.⁶⁹

3:7 Bevisbördan vid betalningar genom mellanhänder

Eftersom förbudet i FCPA även omfattar betalningar som sker genom mellanhänder som agenter, distributörer, konsulter och andra kontrakterade mellanhänder, uppstår dilemman gällande bevisbördan.⁷⁰ Lagstiftningen betonar vikten av förbudet gällande betalningar som man vet kommer att användas för bestickning, även om betalningen sker indirekt via mellanled.⁷¹ Den tidigare problematiken kring bevisbördan har varit, att det krävs att huvudmannen haft anledning att misstänka att pengarna helt eller delvis används för bestickning, vilket skapade en viss rättsosäkerhet.⁷² Den amerikanska kongressen var lyhörd mot denna kritik och valde därmed 1988 att göra ett tillägg till lagen, vilket stipulerade att huvudmannen skall veta att tredjeman använder hela eller delar av betalningen till bestickning.⁷³ Huvudmannen anses ha vetskap om detta om han känner till att mellanmannen är engagerad i sådana arbetsformer, om finns omständigheter som tyder på detta, eller om det föreligger en påtaglig risk för sådant handlande.⁷⁴ Det kan räcka att huvudmannen har en stark tro på omständigheterna för att vetskapsrekvisit anses styrkt.⁷⁵ Får man vid ett senare

---

⁶⁸ Bialos & Husisian, 1997 s 36

⁶⁹ Bialos & Husisian, 1997 s 37

⁷⁰ Marceau, 2007 s 306

⁷¹ Bialos & Husisian, 1997 s 37

⁷² Ibid.

⁷³ Kaikati et al. 2000 s 214

⁷⁴ Marceau, 2007 s 297

⁷⁵ Bialos & Husisian, 1997 s 40

tillfälle reda på att pengarna antagligen kommer att användas för korruption, måste man försöka hindra detta för att undvika att bära ansvar.⁷⁶ Följaktligen kan man få bära ansvar för brott mot FCPA om man är likgiltig inför hur affärer sköts av mellanmannen, vilket kan vara en svår avvägning eftersom ”dumdristighet” inte kan vara straffbart, medan att däremot medvetet bortse från faktum, är straffbart. Givetvis måste likgiltigheten bedömas på objektiva grunder och här använder man sig av kriteriet vad en förnuftig person måste ha insett. Kommer domstolen fram till att personen måste ha insett faktum, har man styrkt likgiltighets uppsåt.⁷⁷ Fallen avgörs av domstolen från ett helhetsperspektiv gällande rekvisitet ”vetskap” och när alla fakta ligger på bordet är det lättare att avgöra hur situationen såg ut för tillfället och därmed även kunna styrka det eventuella brottet.⁷⁸

3:8 Grunder för ansvarsfrihet

Alla typer av betalningar till utländska statstjänstemän förbjuds inte under FCPA, utan det finns begränsade möjligheter att göra betalningar för att erhålla vissa tjänster. Eftersom det inte är helt ovanligt att statstjänstemän i vissa länder kräver extra betalning för att utföra sina sedvanliga arbetsuppgifter när utländska företag begär dessa tjänster, så var undantag från lagen nödvändiga. För att undvika att företag döms för överträdelser av FCPA i sådana situationer, lämnades vissa begränsade möjligheter att göra sådana transaktioner. Det kan gälla rutinärenden som faller under de utländska tjänstemännens arbetsuppgifter så som utfärda olika slags tillstånd, licenser, andra officiella dokument, visum, arbetstillstånd, polisskydd, postkommunikation, inspektioner, telefonförbindelser, vatten och el, assistans vid avlastning och pålastning av frakt, skydd för dyrbar frakt och andra liknande uppgifter.⁷⁹ Om tjänstemannen har skyldigheter att utföra dessa arbetsuppgifter så kan han betalas av företaget som är verksam under FCPA utan att företaget gör sig skyldig till lagöverträdelser. Listan över betalningar för statliga rutinuppgifter är relativt uttömmande och betalningar för något

---

⁷⁶ Marceau, 2007 s 298

⁷⁷ Bialos & Husisian, 1997 s 41

⁷⁸ Bialos & Husisian, 1997 s 42

⁷⁹ Bialos & Husisian, 1997 s 43

annat än de angivna uppgifterna bryter mot FCPA,⁸⁰ så som att t ex att betala tjänsteman för att erhålla nya affärsmöjligheter eller få fortsätta redan aktiva affärer i landet.⁸¹

Det finns dock andra undantag som kan leda till ansvarsfrihet som beror på den aktuella lagstiftningen i landet där företaget är verksamt . Eftersom FCPA kan komma i strid med den gällande nationella lagstiftningen i det främmande landet där företaget har affärer, gjordes ytterligare undantag i de fall då aktuell utländsk lag tillåter betalningar i vissa sammanhang.⁸² Undantaget gäller små gåvor av ringa värde som är tillåtna enligt landets egen lag, betalningar för lagstadgad utbildning av lokala statliga tjänstemän, kampanjbidrag som uppfyller uppställda krav i landet och legitim lobbying som följer lag. Vissa länder kräver dock en stor försiktighet där man bör anlita juridisk expertis för att vara säker på hur lagstiftningen bör tolkas, inte minst eftersom lokal lagstiftning kan ändras frekvent.⁸³

Det finns ytterligare en ansvarfrihetsgrund som faller under begreppet *god tro*. Det handlar om rese- och logikostnader för utländska statstjänstemän i samband med kampanjer eller demonstrationer av nya varor eller tjänster och för att utföra eller fullgöra avtal med utländsk regering om detta.⁸⁴ Här inryms även små gåvor för att utvärdera t ex en produkt, eller resor till fabriker för inspektion. Men om gåvorna eller motsvarande har en annan avsikt kan givetvis inte *god tro* åberopas; värdet av gåvorna skall vara av rimligt värde och vara dokumenterade. Det finns exempel på hur utländska tjänstemän anländer till USA i affärssyfte utan någon packning. Att i den situationen då köpa kläder och tillfredsställa andra materiella behov kan vara olagligt.⁸⁵

---

⁸⁰ Bialos & Husisian, 1997 s 44

⁸¹ Marceau, 2007 s 287

⁸² Kaikati et al. 2000 s 215

⁸³ Bialos & Husisian, 1997 s 45

⁸⁴ Kaikati et al. 2000 s 215

⁸⁵ Bialos & Husisian, 1997 s 46-49

3:9 Krav på bokföring

FCPA ställer även krav på hur bokföringen skall vara utformad så att man lättare upptäcker korruption. Bokföringen för börsnoterade bolag i USA ska följa ”*generally accepted accounting principles*” (GAAP). Detta innebär:

*”to make and keep books, records, and accounts, which, in reasonable detail, accurately and fairly reflects the transactions and dispositions of the assets of the issuer”.*⁸⁶

Praktiskt betyder det att transaktioner ska utföras i enlighet med bolagsledningens tillstånd och mandat, att transaktioner konteras på ett sådant sätt att man kan framställa rapporter enligt GAAP:s normer, att tillgångar endast är möjliga disponera efter ett särskilt tillstånd av bolagsledningen, samt att det bokförda värdet på tillgångar med rimliga tidsintervall jämförs med verkliga värden. Om det upptäcks någon skillnad mellan dessa värden, ska bolaget vidta lämpliga åtgärder.⁸⁷ Alla betalningar som sker till statstjänstemän eller grupper som nämns ovan skall även redovisas till SEC och på så vis försvårar man för korruption; dock finns vissa begränsningar i detta eftersom det bara gäller utgivare av värdepapper på den amerikanska marknaden.⁸⁸ Det kan därmed vara svårt att upptäcka korruption genom bokföringen i de företag som inte omfattas av rapporteringsskyldighet till SEC.⁸⁹

3:10 Straff för överträdelser av FCPA

Förseelser mot FCPA kan ge mycket hårda straff för både företaget och de personer som är inblandade i brott mot lagen. Straffrättsliga åtgärder kan bestå av upp till 2 miljoner USD per brott i böter för företaget och 250 000 USD per brott för enskilda personer, vilket dessutom kan kombineras med fängelsestraff upp till 5 år. Detta gäller direktörer, tjänstemän, aktieägare, anställda, agenter, medborgare eller boende i USA som uppsåtligt överträder lagen.⁹⁰

Civila påföljder kan handla om 10 000 USD per brott för utställare av värdepapper, inhemska intressenter, tjänstemän, direktörer, anställda, agenter, aktieägare eller personer som handlar

---

⁸⁶ Bialos & Husisian, 1997 s 63

⁸⁷ Bialos & Husisian, 1997 s 64

⁸⁸ Weismann, 2009 s 618

⁸⁹ Weismann, 2009 s 627

⁹⁰ Armas, 2009 s 33

på uppdrag av intressenter.⁹¹ Övriga straffrättsliga påföljder kan innebära att företaget kan tvingas att betala upp till 25 miljoner USD i böter för bokföringsbrott per överträdelse samt civilrättsliga åtgärder i form av 10 000 USD dollar i vite per brott. Andra konsekvenser kan t ex vara näringsförbud eller återkallande av import- eller exporttillstånd. För enskilda personer kan straffrättsliga åtgärder för bokföringsbrott handla om böter upp till 5 miljoner USD eller fängelsestraff upp till 20 år per brott. De civilrättsliga åtgärdarna för enskilda personer hamnar på 10 000 USD i vite per brott.⁹² När det gäller de monetära straffen för enskilda personer finns det ett förbud mot att företaget betalar dessa, vilket höjer effektiviteten av lagen.⁹³ Både företag och individer kan även förbjudas att sälja varor och tjänster till den amerikanska regeringen och amerikanska myndigheter.⁹⁴

3:11 Tidigare forskning om FCPA

Att kartlägga den tidigare forskningen om FCPA har inte varit helt enkelt av olika skäl. Vi har inte kunnat hitta någon allmänt tillgänglig nationell databas i USA för samtliga doktorsavhandlingar i fulltext, vilket utgjort ett klart hinder då man vill göra en forskningsöversikt om en amerikansk företeelse/lag. Man är istället hänvisad till varje universitets samlingar, men inte heller till dessa har allmänheten alltid tillträde. En annan betydligt mer hanterbar begränsning av förutsättningarna utgörs av det (i och för sig stora) urval av tillgängliga databaser som erbjuds oss genom Göteborgs universitetsbibliotek. Detta avsnitt gör därför inte alls anspråk på att vara någon fullständig sammanställning över allt som genom tiderna producerats om FCPA, men vår ambition är att i alla fall ge läsaren en orientering om den akademiska produktionen beträffande FCPA och i någon mån närliggande områden.

3:11:1 Sverige och Europa

Vad har då tilldragit sig forskarnas intresse genom åren beträffande FCPA? Vid de nordiska universiteten tycks det inte varit någon anstormning hittills för att disputeras på ämnen med anknytning till denna lag. Vi har via Göteborgs universitetsbiblioteks länkar till databaser sökt på såväl ”Foreign Corrupt Practices Act” som ”FCPA” i både SwePub som Digitala

---

⁹¹ Bialos & Husisian, 1997 s 49

⁹² Armas, 2009 s 33

⁹³ Kaikati et al. 2000 s 215

⁹⁴ Darrrough, 2009 s 6

Vetenskapliga Arkivet (DiVA) utan framgång. Vi har även letat i de övriga nordiska ländernas databaser över doktorsavhandlingar utan att hitta någon avhandling om FCPA. Resultatet har varit lika magert i tyska och brittiska databaser, liksom i DART Europe E-theses som samlar doktorsavhandlingar från 18 europeiska universitet.

De svenska forskare som arbetat med korruptionsfrågor har i stället ägnat sig åt t ex fenomenen bestickning och mutor på ett mer allmänt moraliskt plan. Som exempel kan nämnas David Wästerfors som 2004 lade fram sin doktorsavhandling ”*Berättelser om mutor. Det korruptas betydelse bland svenska affärsmän i Öst- och Centraleuropa*” vid Lunds universitet. 2006 lade Joakim Thelander fram sin doktorsavhandling ”*Mutor i det godas tjänst? Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*”, även han vid Lunds universitet. Vid Stockholms universitet har Daniel Castillo ägnat sig åt den ibland svåra gränsdragningen mellan statliga och privata intressen i sin doktorsavhandling ”*Statens förändrade gränser: En studie om sponsring, korruption och relationen till marknaden*”, framlagd 2009. Ingen av dessa avhandlingar har dock relevans för vår uppsats.

Det är intressant att samtliga ovan nämnda avhandlingar har gjorts inom ämnet sociologi och inte inom t ex företagsekonomi, juridik eller statsvetenskap. En del av förklaringen kan vara att Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) har stött ett större forskningsprojekt vid sociologiska institutionen vid Lunds universitet.⁹⁵ Korruption är dock utan tvekan en högst konkret fråga som många företag stöter på i sin verksamhet på olika sätt och det är också ett problem som på olika sätt påverkar medborgarna och det demokratiska systemet negativt. Det som väckt mest uppmärksamhet då vi inventerat svensk forskning inom vårt eget undersökningsområde, är därför den påtagliga *bristen* på både nationell forskning kring FCPA och av ekonomisk forskning kring internationella korruptionsfrågor.

När det gäller vetenskapliga artiklar är produktionen inom just ämnet FCPA så vitt vi kunnat se, obefintlig inom Sverige. Däremot har BRÅ under det senaste decenniet medverkat till att flera omfattande rapporter om korruption ur olika infallsvinklar tagits fram i samarbete med forskare på olika lärosäten. Även i detta sammanhang utmärker sig sociologerna, men även

---

⁹⁵ Brottsförebyggande Rådet, 2004. Bokslut: BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002, s 13

andra discipliner finns representerade. Bland BRÅ-rapporterna kan särskilt nämnas ”*Från storsvindlar till småfiffel – teman i internationell ekobrottsforskning*” av Sven-Åke Lindgren och Christer Theandersson vid Göteborgs universitet.⁹⁶ Det finns också ett forskningssamarbete mellan Riksbanken, Världsbanken och Institute for International Economic Studies (IIES) vid Stockholms universitet, där bland andra Jakob Svensson medverkat i flera artiklar. I artikeln ”*Measuring and understanding corruption at the microlevel*” beskrivs bland annat hur man praktiskt kan gå tillväga för att mäta och kartlägga korruption i ett land med utgångspunkt från studier av Uganda.⁹⁷ Vidare redogör författarna även för den metod man utarbetat för att mäta och kartlägga korruption inom olika företag och som sedan tillämpats på studier av ugandiska företag.⁹⁸ Jakob Svensson (IIES) skriver tillsammans med Ritva Reinikki från Världsbanken också följande:

*“The past decade has witnessed a boom in the empirical literature (in economics) on corruption. With few exemptions, the existing literature has three common features; it is based on cross-country analyses, it exploits data on corruption derived from perception indices; and it explains corruption as a function of countries’ political-institutional environment”*⁹⁹

Detta stämmer väl med vad vi själva kunna iaktta om man med ”empirical literature” avser vetenskapliga artiklar. Det är inte heller osannolikt att olika samarbeten mellan stora internationella organisationer och universitet på sikt kommer att leda till mer forskning i fler discipliner om t ex korruption även vid svenska universitet, men en sådan process tar lång tid.

3:11:2 Canada och USA

Eftersom FCPA är en amerikansk lag och USA och Canada har ett omfattande handelsutbyte, vore det inte helt osannolikt att lagen på något sätt inspirerat till avhandlingar i Canada. Vi har sökt via databaserna UWSpace och Thesis Canada, men kan konstatera att FCPA i de senaste tio årens produktion endast omnämns på ett mycket marginellt sätt som en del i bakgrunden

---

⁹⁶ BRÅ-rapport 2000:23

⁹⁷ Reinikki & Svensson, 2002 s 5

⁹⁸ Reinikki & Svensson, 2002 s 8

⁹⁹ Reinikki & Svensson, 2002 s 3

till ett mycket begränsat antal avhandlingar om t ex corporate governance. Någon fullständig motsvarighet till Thesis Canada finns, så vitt vi kunnat utröna, tyvärr inte för USA, utan där är man hänvisad till sökningar i respektive universitets databaser. Inte heller de länkar som tillhandahålls via Göteborgs universitetsbibliotek öppnar dörrarna till de amerikanska avhandlingarna, men via ScientificCommons.org kunde vi i alla fall se att det existerade amerikanska doktorsavhandlingar inom ämnet; huvudsakligen med inriktningar mot utvärdering av lagens effektivitet och konsekvenserna för amerikansk utrikeshandel. Tyvärr tillhandahölls varken fulltext eller ens fullständiga abstracts. På en direkt fråga via e-post uppger Miriam F. Weismann som är Associate Professor of Business and Law vid Suffolk University USA, själv tidigare federal åklagare och numera en av dem som skriver vetenskapliga artiklar om FCPA, att det inte finns mycket i avhandlingsvägen ens i USA, att hitta.¹⁰⁰ Den forskning som bedrivs är företrädesvis inom korruption, internationell handel, internal governance och liknande.

Däremot finns det åtskilliga akademiska artiklar med direkt inriktning mot FCPA i olika vetenskapliga tidskrifter. Utbudet av artiklar har ökat kraftig efter lagens omfattande utvidgning 1998 samt antagandet av OECD-konventionen 1999 och man kan också se en internationalisering av diskussionen. Det är också bland dessa artiklar vi framförallt hittat underlag för vår uppsats. Vid genomgången av vetenskapliga artiklar framgår det tydligt att även dessa delvis präglas av den aktuella politiska debatten. Det finns åtskilliga artiklar för den som är intresserad av att själv söka vidare, men vi har valt att fokusera på de senaste tio åren och på att i det begränsade utrymme som ges i en kandidatuppsats, ändå försöka återge ett representativt urval.

Det har allt sedan de första åren av FCPA:s historia funnits en kritik mot lagen som tämligen ineffektiv och Jack G. Kaikati, George M. Sullivan, John M. Virgo, T.R. Carr och Kathrine S. Virgo publicerade år 2000 en översikt av lagens första tjugo år i artikeln "*The Price of International Business Morality: Twenty Years Under the Foreign Corrupt Practices Act*". Denna artikel tecknar bakgrund till orsakerna att införa FCPA och påminner läsaren om det även i USA fanns en utbredd korruption bland politiker och offentliganställda tjänstemän; något som bland annat blev tydligt i samband med Watergateskandalen 1972-1974.

---

¹⁰⁰ E-post 091227 från Miriam Weismann, Suffolk University, USA

Korruptionen bland amerikanska företag var också ett utbrett problem och ledde till en utredning som SEC gjorde på uppdrag av kongressen 1974-1976, vilket fick kongressen att anta lagen FCPA.¹⁰¹ Kaikati m fl nämner också den kritik som riktats mot lagen genom åren och som bland annat ledde fram till 1988 års tillägg, där man bland annat utökade det personliga straffansvaret för företagens tjänstemän beträffande korruptionsbrott.¹⁰²

Kaikati m fl. konstaterar vidare att FCPA under sina första tjugo år inte ledde till att speciellt många verkställda domar mot vare sig individer eller företag och man diskuterar huruvida FCPA lett till konkurrensnackdelar för amerikanska företag eller inte.¹⁰³ Man pekar i artikeln på FCPA:s syfte att vara en förebild för andra länders arbete mot korruption och lyfter fram den aktiva roll som man anser att USA har haft under 1990-talet för att sätta korruption på dagordningen i flera tongivande internationella organisationer som t ex World Trade Organization (WTO), International Monetary Fund (IMF) och OECD.¹⁰⁴ Slutsatsen i denna idag tio år gamla artikel är att det viktigaste för USA *då* var att dels hålla rent framför egen dörr och se till att landets egna offentliga företrädare inte var mutbara, dels att arbeta för en ökad öppenhet och insyn i offentlig verksamhet i *alla* länder t ex genom internationella organisationer som WTO.¹⁰⁵

Det har från vissa håll också hävdats att FCPA skulle hämma den amerikanska utrikeshandeln på olika sätt. Detta fick bland andra Macleans A. Geo-JaJa och Garth L. Mangum att år 2000 ta till pennorna i en artikel som heter ”*The Foreign Corrupt Practices Act’s Consequences for the U.S. Trade: The Nigerian Example*”, där man redogjorde för en undersökning om FCPA:s konsekvenser för amerikanska exportföretags handel med framförallt afrikanska länder. Man diskuterade den allmänpolitiska aspekten av korruption som en av de vanligaste orsakerna till politisk instabilitet som t ex statskupper,¹⁰⁶ men framförallt den kritik mot FCPA som fanns och som gick ut på att FCPA skulle försämra villkoren för amerikanska företag inte minst i Tredje världen och t o m leda till att amerikanska firmor valde att dra sig tillbaka från vissa länder. Geo-JaJa och Mangum visade genom en undersökning bland amerikanska företag i

---

¹⁰¹ Kaikati et al. 2000 s 213

¹⁰² Kaikati et al. 2000 s 214-ff

¹⁰³ Kaikati et al. 2000 s 215-ff

¹⁰⁴ Kaikati et al. 2000 s 217-ff

¹⁰⁵ Kaikati et al. 2000 s 220

¹⁰⁶ Geo-JaJa & Mangum, 2000 s 247-ff

Nigeria istället på att FCPA inte hade varit så skadligt för de amerikanska företagen som en del multinationella företag fruktat, utan att amerikanska företag hade goda förutsättningar att vara mycket lönsamma internationellt även utan att ge efter för en korrupt affärskultur. Geo-JaJa och Mangum betonade att teknisk spetskompetens och en transparent offentlig upphandlingsprocess spelade en mycket större roll.¹⁰⁷

En av de allra färskaste artiklarna om FCPA är Miriam F. Weismanns *“The Foreign Corrupt Practices Act: The Failure of the Self-Regulatory Model of Corporate Governance in the Global Environment”*. Weismann gör här en sammanfattning av tre decennier under FCPA och konstaterar att den statliga förhoppningen om en självreglering av företagens affärsmetoder av olika skäl inte har fungerat särskilt effektivt.¹⁰⁸ Hon påtalar FCPA:s svaga punkter i form av att rapporteringsskyldigheten till SEC för betalningar till t ex politiker endast omfattar utställare av värdepapper, vilket gör att merparten av företagen faller utanför myndighetskontroll i detta avseende. Detta, menar hon, försvagar genomslagskraften för FCPA.¹⁰⁹ Hon påpekar också att de amerikanska reglerna för definition av dotterbolag möjliggör för företag att kringgå FCPA.¹¹⁰ Weismann tar också upp den kritik som OECD flera gånger riktat mot FCPA för dess bristande effektivitet t ex eftersom lagen inte omfattar bestickningar till personer i den privata sektorn.¹¹¹ Hon uppmärksammar också att lagen periodvis haft ett mycket svagt politiskt stöd på högsta nivå och nämner som exempel Iran-Contras-affären under Reaganadministrationen.¹¹² Hennes slutsatser är att lagen behöver skärpas åtskilligt för att få önskad effekt i USA t ex genom att omfatta även bestickningar till personer i den privata sektorn och genom rapporteringsskyldighet till SEC för alla bolag.¹¹³ Weismann bidrar också med en omfattande förteckning över alla FCPA-mål mellan 1978 till 2008.¹¹⁴

---

¹⁰⁷ Geo-JaJa & Mangum, 2000 s 251- ff

¹⁰⁸ Weismann, 2009 s 615

¹⁰⁹ Weismann, 2009 s 618

¹¹⁰ Weismann, 2009 s 619

¹¹¹ Weismann, 2009 s 624

¹¹² Weismann, 2009 s 620

¹¹³ Weismann, 2009 s 628

¹¹⁴ Weismann, 2009 s 630-ff

Att FCPA än idag är långt ifrån okontroversiell blir tydligt även när man läser Masako N. Darroughs artikel från hösten 2009 ”*The FCPA and the OECD Convention: Some lessons from the U.S. Experience*”. I sin artikel räknar hon upp flera statliga utredningar genom åren som visat att amerikanska företag förlorat kontrakt på grund av att konkurrenter från andra länder betalat bestickningar och i vissa fall till och med fått göra skatteavdrag för kostnaden. Å andra sidan påpekar hon också att det är svårt att mäta vad FCPA har inneburit ekonomiskt för de amerikanska företagen och att man faktiskt inte kan veta hur det skulle varit utan FCPA.¹¹⁵ Hon lyfter dock fram att amerikanska företag visat en tendens att förflytta sin verksamhet från grovt korrupta länder till områden med lägre grad av korruption.¹¹⁶ Darrough diskuterar också de bakomliggande orsakerna till att korruptionen i världen ökar som t ex att de allt större värdena på kontrakten och den hårdnande konkurrensen.¹¹⁷

Masako N. Darrough skriver också om den utvecklingstendens som hon menar går att se i de mål som under lagens drygt 30 år lett till rättsprocesser. Bestickningarna har huvudsakligen riktats till tjänstemän i utvecklingsländer, det har oftast rört sig om en exportaffär och de flesta mål har handlat om att vinna eller förnya ett kontrakt.¹¹⁸ Darrough visar med en rad exempel från olika rättsfall angående brott mot FCPA på att den brottsliga aktiviteten ofta varit minst lika multinationell som företagen själva och att mycket stora värden stått på spel oavsett om det handlat om livsmedel, högteknologi eller om att delta i internationella biståndsprojekt som Förenta Nationernas (FN) program *Oil for food*. Som exempel nämns att Siemens i det tidigare nämnda rättsfallet uppskattningsvis gjort mer än 4 000 illegala utbetalningar på sammanlagt cirka 1,4 miljarder USD till mottagare i minst tio länder, varav cirka 1,7 miljoner USD enbart till irakiska statstjänstemän inom ramen för FN-programmet *Oil for food*.¹¹⁹ Detta visar tydligt på det som är Darroughs viktigaste slutsatser, nämligen att internkontrollerna inte räcker till för att förhindra brott och att de dömda multinationella

---

¹¹⁵ Darrough, 2009 s 4-ff

¹¹⁶ Darrough, 2009 s 7

¹¹⁷ Darrough, 2009 s 6

¹¹⁸ Darrough, 2009 s 9

¹¹⁹ Darrough, 2009 s 9-ff

företagens högsta ledare och chefer på olika sätt sanktionerat bestickningar och korruption för att företaget skulle få olika affärsfördelar.¹²⁰

3.12 Utvecklingstendenser inför framtiden

Vid slutet av år 2009 fanns enligt uppgifter från det amerikanska justitiedepartementet minst 130 pågående utredningar om brott mot FCPA.¹²¹ Tydliga signaler från president Obamas administration visar att de amerikanska myndigheterna sätter kampen mot internationell korruption högt på dagordningen. Så här uttryckte sig Eric Holder, Attorney General vid det amerikanska Justitiedepartementet vid en internationell konferens om korruptionsbekämpning i Doha, Qatar i november 2009:

“As President Obama has said, “The struggle against corruption is one of the great struggles of our time.” Corruption is condemned by all religions, all ethical codes, all legal systems. It hinders all development, slows all progress, impedes all advancement -- both within our own countries and across our borders. It strikes hardest at the poor and vulnerable, siphoning scarce resources away from those most in need. It advances the selfish interests of a dishonest few over the interests of the great many who work hard and who obey the law and our common traditions. Corruption erodes trust in government and private institutions alike; it undermines confidence in the fairness of free and open markets; and it breeds contempt for the rule of law. Corruption is, simply put, a scourge on civil society.”¹²²

I samma tal sade också Eric Holder att den amerikanska linjen kommer att vara ett ökat internationellt samarbete beträffande utredningar och lagföring, men också för att återbörda tillgångar dit de hör hemma. Samtidigt betonade han varje landsansvar att kraftfullt stärka sina egna lagar mot korruption och han nämnde särskilt Foreign Corrupt Practices Act i detta sammanhang.¹²³

---

¹²⁰ Darrough, 2009 s 1

¹²¹ Gibson & Cruther, 2010. 2009 Year-End FCPA Update.

¹²² Justice News: Remarks of Attorney General Eric Holder at the Opening Plenary of the VI Ministerial Global Forum on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity. Doha, Qatar Saturday, November 7, 2009

¹²³ Ibid.

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Företagsekonomiska institutionen
Kandidatuppsats, HT-09
Författare: Maria Fridefors, Mika Tuomisto

Signalen från USA:s högsta politiska ledning är tydlig och vi bedömer det som troligt att de amerikanska myndigheterna kommer att öka sina ansträngningar att motverka internationell korruption genom att använda sig av regelverket i FCPA.

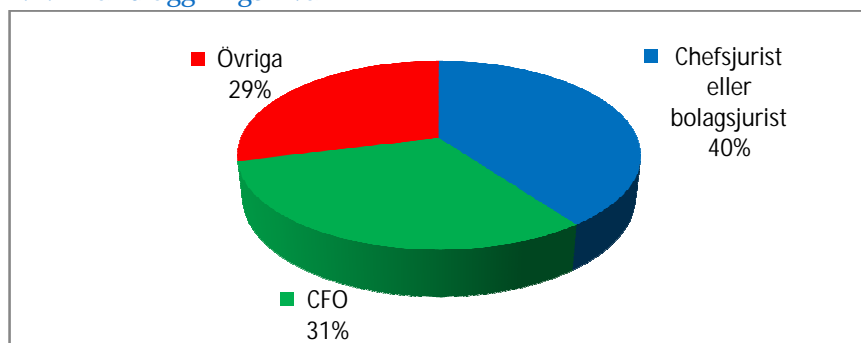

Kapitel 4 Empiri

I detta avsnitt redovisas insamlad empiri i form av enkätmaterial och de intervjuer vi genomfört för att skapa oss en djupare förståelse för implementering av FCPA i befintlig verksamhet och få synpunkter på resultatet från enkätundersökningen. Vi har valt att redovisa de delar som är relevanta för att besvara vår frågeställning, dels hur många som har verksamhet som kan leda till att de omfattas av FCPA samt hur implementering och interkontrollen på företag ser ut.

4:1 Resultat från enkätundersökningen

4:1:1 Handläggningsnivå

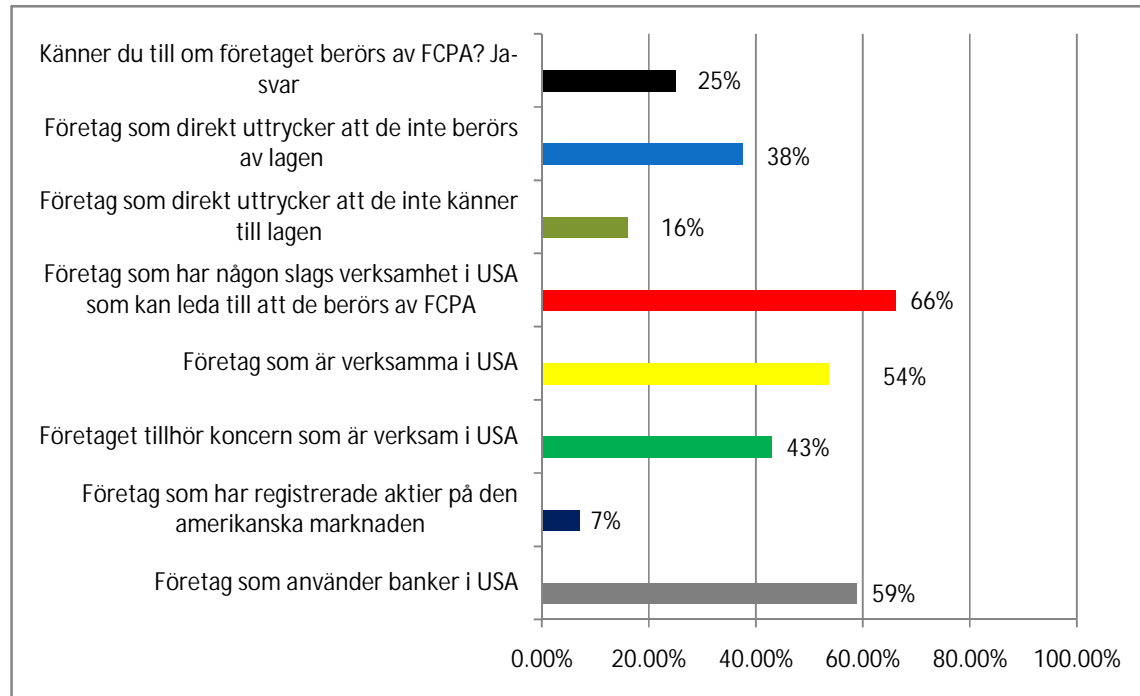

Figur 1 Fördelning av tjänstetitel bland respondenterna. (Respondenter 56 st.)

Som tidigare nämnts, har vi vänt oss till den inom företaget som hanterar frågor kring korruption, vilket inneburit att majoriteten av respondenterna har bestått av chefsjurister och finansdirektörer. Bland övriga respondenter är det stor spridning gällande tjänstebefattningar och vi har bedömt att cirkeldiagrammet skulle förlora i tydlighet om samtliga yrkestitlar redovisades. Under rubriken övriga finns bland t ex chefer som ansvarar för investeringsrelationer, redovisningschefer, styrelseordförande, verkställande direktörer, chefer för interkontroll, informationschefer m.m. Den gemensamma nämnaren för respondenterna har varit att de haft en hög chefsposition inom företaget, förutom i några få fall då det rört sig om företag med få anställda och som tillhört en större koncern. Chefstjänsten har då legat på koncernnivå och fallit utanför vårt urval av olika skäl som att moderbolaget t ex inte är börsnoterat i Sverige.

4:1:2 Företagens relation till FCPA och verksamhet i USA

Figur 2 Visar på hur respondenter svarat kring frågor om FCPA samt deras eventuella verksamhet i USA.

(Respondenter 56 st.)

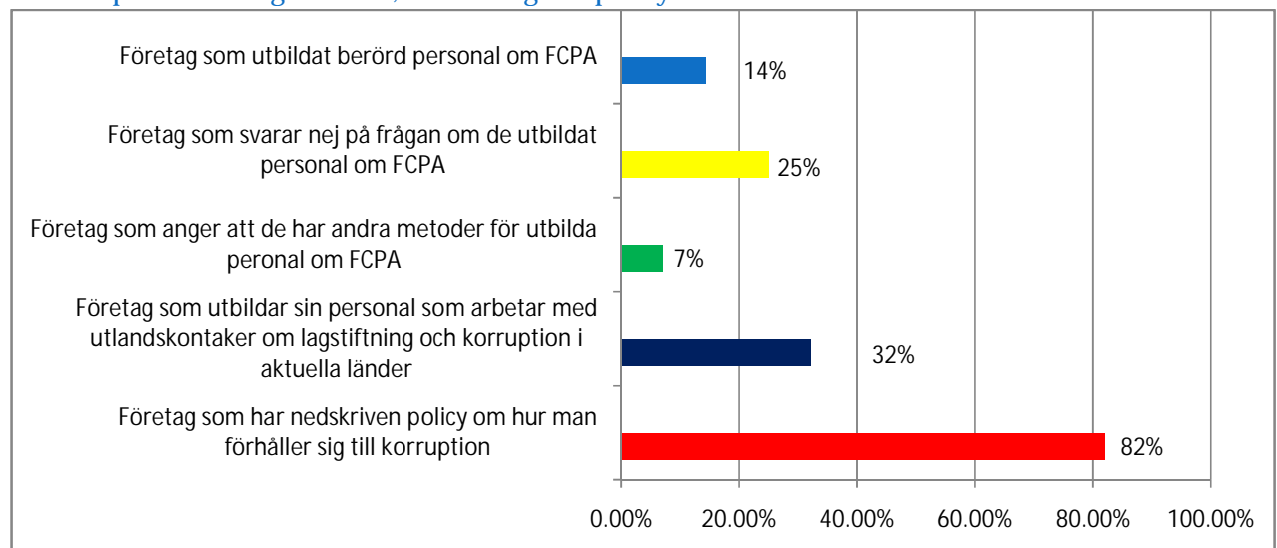
Diagrammet visar att bara en fjärdedel av respondenterna anser sig vara berörda av FCPA, således anser sig 75 procent av respondenterna inte beröras av lagen, vilket motsvarar 42 företag. Frågor av mer direkt karaktär där respondenten ges möjlighet att direkt uttrycka att de inte berörs av lagen eller att de inte känner till lagen, bidrar till en diskrepans mellan svaren. Jämför man de 75 procent som säger sig inte beröras av lagen mot de sammanlagda 54 procent som uttrycker att de inte berörs eller känner till lagen resulterar detta i en diskrepans på 21 procent vilket motsvarar 12 företag.

Stapeln som redovisar företag som har någon slags verksamhet som kan leda till att företaget faller in under FCPA, visar på hur många av de undersökta företagen som har en verksamhet som leder till att de lämnar sådana avtryck på den amerikanska marknaden att de kan omfattas av FCPA. Dessa företag har således antingen verksamhet i USA, tillhör en koncern som är verksam i USA, är registrerade på den amerikanska aktiemarknaden eller använder sig av amerikanska banker när de bedriver affärsverksamhet. Därmed involverar sig företagen i så

pass hög grad på den amerikanska marknaden att de kan komma att beröras av FCPA. Staplarna längre ner i diagrammet visar mer specificerat hur fördelningen ser ut; över hälften av de undersökta företagen har verksamhet i USA och ytterligare några få blir berörda genom att de använder amerikanska banker. Antalet bolag som kan komma och beröras av FCPA uppgår till 37 stycken. Eftersom bara 14 företag sagt att de berörs av lagen medan 37 kan komma att beröras, bidrar det till att företag som kan komma att beröras trots att de inte känner till FCPA består av 41 procent av de undersökta bolagen. Endast ett fåtal (4 stycken) av de företag som deltagit i enkätundersökningen är registrerade på den amerikanska aktiemarknaden och faller in därmed under kraven för bokföring och rapportering till SEC.

4:1:3 Implementering av FCPA, utbildning och policy

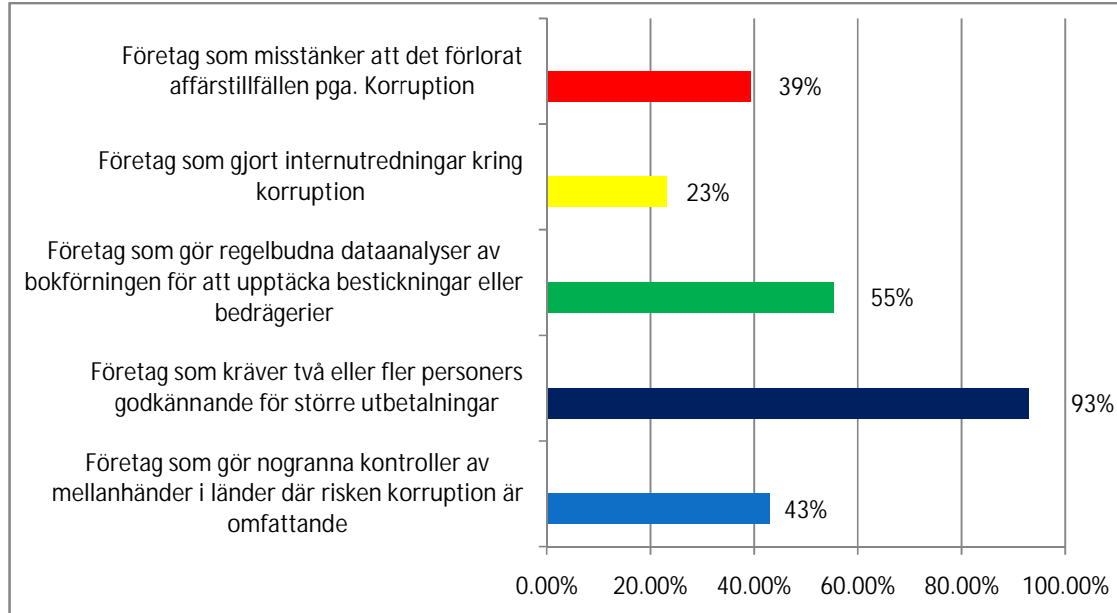

Figur 3 Demonstrerar hur företag arbetar internt kring korruption. (Respondenter 56 st.)

Diagrammet visar att 8 av 56 företag utbildar sin personal kring frågor om FCPA, medan 14 företag direkt uttrycker att de inte utbildar sin personal kring frågor om FCPA. I form av övriga utbildningar när det gäller personal som arbetar med utlandskontakter där korruption är aktuell, visar vår undersökning att 18 företag utbildar sin personal. Denna fråga är separat ställd vilket innebär att dessa sannolikt inkluderar även de 8 företag som utbildar personal kring FCPA samt de 4 företag som har andra metoder för att lära ut FCPA. Hela 46 företag säger sig ha en nedskrivit policy som anger hur man ska förhålla sig till frågor om korruption.

4:1:4 Kontakt med korruption, internkontroll och due diligence

Figur 4 Uppvisar på hur företag svarat kring kontakt med korruption samt arbetet med kontroll.

(Respondenter 56 st.)

Stor del av företagen anser att de förlorat affärer mot konkurrenter där de misstänker att dessa använt sig av korruption för att vinna i konkurrensen. Majoriteten av företagen använder sig regelbundna dataanalyser av den egna bokföringen för att kontrollera att företagets pengar inte används i felaktiga syften så som bestickningar eller bedrägerier. 93 procent av de undersökta företagen ställer krav på att dualitet, dvs. att mer än en person godkänner större utbetalningar, vilket är en ytterligare kontrollfunktion som kan reducera risken för illojala utbetalningar från företaget. 24 företag gör noggranna kontroller av mellanhänder; dock har vissa företag angett att de överhuvudtaget inte har verksamhet i länder där korruption är omfattande och vissa företag har angett att de undviker kontakt i sådana länder (Se bilaga resultat).

4.2 Intervjuer

Vi har valt att intervjua dels en chefsjurist om hur det företag han arbetar för implementerar FCPA och hur han upplever kunskapsnivån bland svenska företag om FCPA. Vi har även valt att intervjua en expert som arbetar med dessa frågor på KPMG och som har gett oss uppslaget till uppsatsen. I det senare fallet har vi valt att visa resultatet från enkätundersökningen och bitt om kommentarer kring detta, i syfte att få intervjupersonens bild av hur han upplever kunskapen bland svenska företag och på så sätt kunna se om hans uppfattning stämmer med det vi funnit i vår undersökning. Nedan redovisas en kort sammanfattning av de båda intervjuerna.

4.2.1 Chefsjuristen kring frågor om kunskapsläget samt implementering av FCPA

Respondenten har tidigare arbetat 10 år som bolagsjurist inom ett amerikanskt bolag i Sverige, men har även varit stationerad utomlands. Under dessa år hade han omfattande kontakt med europeiska bolag och kom även i kontakt med FCPA eftersom den dåvarande arbetsgivaren var en amerikansk koncern. Numera arbetar han som chefsjurist för ett annat internationellt verksamt bolag som är stationerat i Sverige och även i detta bolag arbetar man aktivt med frågor kring FCPA.

Chefsjuristen anser att kunskapsläget kring FCPA är väldigt lågt, med undantag från amerikanska bolag. Han tar även upp att internationella företag kan ha lärt sig mer om FCPA antingen genom att de åkt fast för brott mot lagen, eller vid företagsförvärv av amerikanska bolag. Han uttrycker sig sammanfattningsvis kring kunskapsläget *”Bland övriga är kunskapsnivån väldigt låg”*.

Respondenten kommenterar kring varför så få företag har kunskap om FCPA och säger att de flesta är medvetna om att de måste känna till sitt egna lands lagstiftning samt OECD-konventionen. Han sammanfattar vidare att det i allmänhet är svårt att förstå att en amerikansk lag som FCPA kan vara så vidträckt. Chefsjuristen säger att för de flesta företag är det självklart att man inte ska använda sig av korruption, samt att om mellanmän använder sådana arbetsmetoder att detta kan smitta den egna verksamheten. Däremot är det svårt för de svenska företagen och dess företrädare att förstå att de kan bli personligt ansvariga för något mellanmannen gjort, som de kan bli enligt FCPA, detta strider mot den svenska rättstraditionen. Man accepterar den egna nationella lagen, men har svårt att avgöra om FCPA

är tillämpligt och man har dålig kunskap om vad FCPA bidrar med som *inte* omfattas av den nationella lagen.

Respondenten berättar kring det egna företaget och dess internrutiner och hur detta har påverkats av FCPA. Själva bokföringsrutinerna och internkontrollen har inte påverkats av just FCPA, medan företagets policy och personalutbildning har påverkats. Bolaget har information och riktlinjer på sin hemsida om FCPA samt en policy om korruption och de har även särskild utbildning om affärsetik där FCPA ingår. Även utformningen av företagets skriftliga avtal har påverkats av FCPA och man gör särskilda FCPA-kontroller vid utlandsförvärv. Chefsjuristen berättar att de ställer avtalsmässiga krav på motparter i form av att t ex avtalspartners ska känna till FCPA. De gör extra noggranna kontroller om t ex agenten vill ha sina pengar insatta på konton i länder med hög banksekretess.

Vi ställer frågor kring om företag han arbetar för dragit sig ur situationer där risk för korruption förelegat. Vi får till svar att detta inte har varit aktuellt då det inte uppkommit någon sådan situation, men respondenten tar upp att det inte alltid är lätt att särskilja om företeelser är korruption eller inte. Chefjuristen tar exempelvis upp situationer då man vill etablera företag i ett östland, där man kan betala den vanliga avgiften för etableringen, eller att betala en högre avgift till "pseudobolag" som egentligen inte är offentlig myndighet och därmed erhålla snabbare handläggning; ett lagligt sätt där att få snabbare handläggning. I och med dessa personer som arbetar på detta "pseudobolag" inte är statliga tjänstemän, är det svårt att avgöra om FCPA är tillämpligt.

Respondenten berättar att vårdlös hantering av agentprovisioner är en av de största riskerna. Att kräva garantier för vad pengarna ska användas till är oerhört viktigt. En annan fallgröp är resor; vissa affärspartners vill ha resor som är betydligt lyxigare än befogat och ibland till och med av ren semesterkaraktär.

Vi frågar intervjupersonen vad han anser att svenska företag bör veta om FCPA. Den första reaktionen blir att frågan är bra och väldigt viktig. Han anser att man för det första bör veta när och hur ett svenskt företag omfattas av FCPA och för det andra hur FCPA skiljer sig från svensk och andra länders lagstiftning. Man behöver göra noggranna kontroller vid förvärv av amerikanska bolag, men även vid förvärv av andra utländska bolag. Respondenten tycker

vidare att som aktiv aktieägare kan man ställa krav på CFO att bolaget har en policy om korrupktion och att FCPA finns med i utbildningen kring affärsetik.

Intervjupersonen lämnar några sista kommentarer kring FCPA och återgår då till den extraterritoriella vidsträckthet som FCPA har. Där tar respondenten upp att det inte är så svårt att förstå att t ex amerikansk exportlagstiftning förhindrar att amerikansk teknologi säljs vidare till vilket land som helst. Men att det däremot är svårare att förstå FCPA:s extraterritoriella vidsträckthet och vilka konsekvenser det har för oss i Sverige; det är svårt att förstå att det berör oss. Delvis kan FCPA komma i konflikt med annan lag och rättsuppfattning.

4.2.2 Kommentarer kring resultatet i enkätundersökningen från KPMG

Martin Krüger, som är chef för Forensic-avdelningen på KPMG, kommenterar resultat från enkäten genom att det direkt slår i ögonen att så få bolag anser sig berörda av FCPA trots att det är så många har verksamhet som gör att de omfattas av FCPA. Respondenten är inte förvånad över resultatet utan uttrycker att resultatet var väntat. Snarare är han lite förvånad över att ändå så många kände till att de omfattas av lagen; han trodde nästan att det skulle vara färre. Martin Krüger konstaterar även att alla företag som inte anser sig beröras, men har en verksamhet som bidrar till att beröras, befinner sig i en riskzon.

Han uttrycker också att mönstret är välbekant beträffande implementeringen; det är ganska typiskt att ha en policy om t ex korrupktion, men att det sedan inte förs ut i organisationen i form av utbildning, *”det är dåligt implementerat helt enkelt”*. Det är vanligt med en Code of Conduct, men att någon uppföljning av denna inte sker. Genom denna metod kommer man en bit på vägen, men man säkerställer inte implementeringen, vilket kan leda till en hög risk. Martin Krüger kommenterar också kring att 14 procent av företagen utbildar om FCPA, medan 66 procent berörs av lagen, trots att många av företagen uppger att de förlorat affärstillfälle där det är sannolikt att korrupktion varit inblandat. Detta, menar han, tyder på att korrupktion är relativt vanligt förekommande och något som företagen ofta kommer i kontakt med. Han anser att det var fler än väntat som gör dataanalyser av bokföringen, men att detta å andra sidan troligen har att göra med att de undersökta bolagen är stora och därmed normalt har sådana rutiner.

Vi frågar om okunskapen kring FCPA är typiskt europeisk eftersom vårt resultat har slående likheter med resultatet av undersökning gjord av KPMG i Storbritannien. Vi får till svar att många ser FCPA som en amerikansk fråga, inte som en europeisk, så man ser helt enkelt inte risken.

Vi ber om en kommentar kring vad man tror är skälen till att så få företag känner till FCPA trots att de aktivt arbetar med etiska frågor och förebyggande åtgärder. Martin Krüger anser att FCPA borde införlivas i alla bolag under arbetet med korruptionsfrågor. Det avgörande är att de som driver frågorna på ledningsnivå måste ha mer kunskap, men i och med att FCPA inte är en svensk lag har ingen svensk myndighet eller motsvarande anledning att agera för detta. Media är dock en viktig del och kan ge frågan nytt fokus om de t ex rapporterar mer om svenska och europeiska bolag som fått problem med FCPA.

Kapitel 5 Analys

Med utgångspunkt från referensram och insamlad empiriskt material analyseras kunskapsläget om FCPA och de undersökta företagens interna arbete med korruptionsfrågor. Analysen är ett resonemang kring våra resultat och kommer slutligen utmynna i en slutdiskussion i nästa kapitel som lyfter de centrala delar som är viktigast för att besvara de inledande frågeställningarna.

5.1 Deltagare i enkätundersökningen

Att enkäten behandlats högre upp i de olika organisationer som tillhört vårt urval, anser vi visar på att ansvarsfrågor kring denna karaktär är viktiga för företaget och placeras högt upp inom organisationen. Vi anser att frågor av denna karaktär behöver handläggas högt upp inom företaget för att implementeringen skall få den önskade genomslagskraften. Personer högt upp i en organisation med ledningsansvar har ansvar för att styra företaget i en önskad riktning, de visar även för övriga delar av företaget vilka frågor som ska prioriteras genom att ge dessa frågor en central position. Känner inte personer i de högre skikten av organisationen till FCPA, så är det sannolika även att övriga medarbetare saknar denna kunskap. Det kan dock även falla sig så att personer högt upp i en organisation känner till FCPA och betonar lagens vikt, men att styrningen inte fungerar tillräckligt bra ut i organisationens alla operativa delar där en del ärenden som direkt berörs av FCPA också hanteras. Detta beror helt på hur organisationen är uppbyggd och på vilket sätt man väljer att implementera frågor av denna karaktär. Därmed inte sagt att personer som dagligen kommer i kontakt med dessa frågor inte kan ha större kunskap än de personer som har ett högre ansvar i organisationen, men vi är dock av den uppfattningen att kunskapen och informationen i dessa frågor bör spridas uppifrån och ner i organisationen för att få önskad genomslagskraft och spridning.

5.2 FCPA och företagens verksamhet i USA

Vi diskuterade redan tidigt frågan om möjlig tolkning av enkätfrågor i metodavsnittet, där frågor som eventuellt kan ha tolkats på olika sätt av respondenten lyftes fram. Vi är självkritiska i denna del och anser att vissa frågor kunde formulerats annorlunda för att tvetydigheter inte skulle uppstå. Frågan som tillhör en av de viktigaste för denna uppsats och

är nödvändig för att kunna besvara frågeställningen är fråga nummer 8 (se bilaga). Denna fråga kan ha tolkats olika av respondenterna och vi skall nedan försöka föra i bevis att *om* den tolkats, har detta bara en ringa betydelse. Anledningen till att vi vill visa på detta, är att frågan har en så central betydelse för hela undersökningen. Från resultatdelen går det att utläsa att 75 procent av de undersökta företagen har besvarat frågan om de anser sig beröras av FCPA med ett nej-svar. Den alternativa tolkningen på frågan som kan ha förekommit är då, att ett ja-svar innebär ”ja vi känner till lagen, men berörs inte”. Dessa svarsalternativ bör då räknas som nej-svar med tanke på vår avsikt med frågan, vilket skulle resultera i att nej-frekvensen på svaren skulle kunna öka från de 75 procent under den förutsättningen att vissa respondenter tolkat frågan på det angivna sättet. Frågor kring utbildning har ställts i enkäten där möjlighet att jämföra svaren finns; här skulle man möjligen kunna upptäcka om eventuella tolkningar skett och vilken betydelse dessa i så fall kan ha på studien. Eftersom frågorna kring utbildning lämnar möjlighet till mer direkta svar så kan man ställa sig frågan till varför en diskrepans uppstår? Denna fråga kan ges många svar, men en sannolik förklaring kan vara att det finns möjlighet att lämna svaret ”nej vi utbildar inte personal om FCPA”. Detta kan vara ett givet svar för de respondenter som inte anser sig beröras av lagen och skulle därmed vara förklaringen till diskrepansen som uppstår när man jämför fråga 8 med fråga 15. Det finns givetvis andra förklaringar till att denna diskrepans har uppstått; det kan vara så att respondenter snabbt vill besvara enkäten och därmed hastar sig igenom och inte sätter sig in i de olika svarsalternativen. Väljer man dock den första förklaringen och jämför svaren upptäcker man snabbt att i de fall en eventuell tolkning skett, har denna bara ringa betydelse och kommer således inte ha några effekter på slutsatserna eftersom feltolkningar bara ökar nej-frekvensen i en ringa omfattning och pekar åt hållet att okunskap förekommer.

Trots att de flesta företag säger sig inte beröras av FCPA har majoriteten av företag som deltagit i undersökning verksamhet i USA. Detta tyder på okunskap om FCPA i de svenska Large Cap och Middle Cap -företag som deltagit i undersökningen. Skälen till dessa kunskapsluckor kan finnas i att FCPA är en amerikansk lag och att svenska företag således inte anser sig beröras av lagen. Samtidigt kan man se av undersökningen att stora delar av företagen är direkt verksamma i USA och därmed borde kommit i kontakt med lagen. Att lagen skulle påverka verksamheter i Sverige kan uppfattas som främmande, men med tanke

på den extraterritoriella vidsträckthet och det omfattande ansvar som svenska företag har för sina mellanled så behöver dessa företag känna till lagen. Undersökningen gjord av KPMG i Storbritannien visade på att 46 procent av företagen som hade sådan verksamhet att de kan komma och beröras av lagen sade sig inte beröras eller känna till lagstiftningen. Vårt resultat på 41 procent är slående likt det som KPMG kom fram till i Storbritannien.

Om förklaringen till okunskapen ligger i att FCPA är amerikansk och att svenska företag inte insett innebörden av dess extraterritoriella vidsträckthet, så kan man ha viss förståelse för detta, då det kan vara kontroversiellt med en lagstiftning som sträcker sig utanför lagstiftarens territorium. Företagen utgår kanhända från att ett annat land inte kan lagstifta på sådant sätt att ett moderbolag i Sverige omfattas och ställs till ansvar för t ex dotterbolagets handlingar utomlands. Men frågan är om det verkligen är så främmande för svenska storföretag att man kan ställas till ansvar när man gör affärer på amerikanskt territorium. Dessutom är det egentligen inte särskilt ovanligt med lagstiftning som har extraterritoriell vidsträckthet; det kan vi se många exempel på inom Europeiska unionen. Att dessa lagar begränsar suveräniteten för det egna landet kan å andra sidan vara lättare att acceptera som en konsekvens av EU-medlemskapet. Men att involvera sig i så pass hög grad på den amerikanska marknaden att man kommer att beröras av FCPA borde innebära ett liknande samtycke till att följa de regler som USA upprättar.

Det är inte heller okomplicerat med lagstiftning som på detta sätt når utanför det egna landets gränser; exempelvis kan bevisinsamlingen bli lidande eftersom man inte alltid kan göra utredningar där brottet skett, utan får förlita sig på bevisning som kanske inte är lika stark som den kunde varit om brottet hade kunnat utredas helt inom det egna territoriet. Möjlighet att i samarbete med utländska myndigheter säkerställa hög kvalitet på utredningar och bevisning är dock avgörande för att nå fällande domar. Det finns även andra faktorer som kan bidra till rättsosäkerhet som t ex frågan om dubbelbestraffning; i vissa fall kan ett företag och dess företrädare både åtalas för brott mot FCPA i USA, för brott i det aktuella landet och för brott i hemlandet.

Det går givetvis inte att säkert säga varför det finns en okunskap hos de svenska företagen om FCPA och det är inte uppsatsens syfte att svara på denna fråga. Däremot är det möjligt att

resonera kring skälen. En tänkbar förklaring är att svenska företag inte kommer i kontakt med korruption, vilket skulle bidra till förklaringen varför man inte känner till korruptionslagstiftningen FCPA. Detta motsägs dock av att 39 procent av företagen anger att man misstänker att konkurrenter använt sig av korruption för att segra i konkurrensen, vilket snarast visar på att svenska företag relativt ofta kommer i kontakt med korruption. Skulle det ändå vara så att svenska företag har dålig kunskap om FCPA av den anledningen att de inte tror sig komma i kontakt med korruption, skulle detta närmast vara en illusion förenad med stora risker, inte minst med tanke på att svenska företag enligt FCPA även ansvarar för sina mellanled som kan befinna sig vart som helst i världen. Det kan räcka med att man är slarvig eller godtrogen vid kontrollen av agentprovisioner som sedermera visar sig komma att användas för bestickning av förbjudna grupper för att det svenska bolaget och dess företrädare ska drabbas av hårda straff för brott mot FCPA.

För att FCPA skall kunna uppnå önskvärd effektivitet, skall det finnas möjlighet att göra kontroller av bokföringen och de betalningar som riktar sig till de förbjudna grupperna, så att man kan upptäcka eventuella bestickningar riktade till t ex statliga tjänstemän. Detta möjliggörs genom att företaget ska rapportera in till SEC när betalningar sker till personer som omfattas av förbudet, som till exempel legitim lobbying. Dock gäller stadgandet om inrapportering bara företag som är utgivare av värdepapper, vilket leder till att endast ett fåtal av de svenska företag som ingår i vår undersökning omfattas av detta. De flesta företag som deltagit i vår undersökning behöver alltså inte ta hänsyn till just detta, trots att många av företagen på andra sätt berörs av FCPA. Vi delar Miriam F. Weismanns uppfattning om att lagen blir tandlös gentemot de företag som inte omfattas av inrapporteringsstadgandet när kontrollmekanismen på detta sätt fallerar. Eftersom myndighetskontrollen av företagens betalningar till de förbjudna grupperna blir begränsad, är det många gånger svårt att upptäcka eventuella brott. Skulle de företag som omfattas av FCPA, men inte är rapporteringsskyldiga till SEC begå brott mot lagen, krävs det sannolikt att de av något annat skäl hamnar under utredning t ex att spåren i en större korruptionshärva leder till företaget eller att myndigheterna får tips om att oegentligheter förekommit. Ett lagförslag som skulle bidra till högre effektivitet vore att samtliga företag som omfattas av FCPA skulle ha skyldighet att

rapportera in betalningar till SEC. Detta skulle dessutom leda till att fler företag blir medvetna om att de berörs av FCPA.

Avslutningsvis är en reflektion kring respondenterna och deras svar beträffande FCPA och deras verksamhet i USA att det inte finns några större skäl att ifrågasätta ärligheten i dessa svar; antingen känner man till FCPA och svarar att man berörs eller inte; har man dessutom verksamhet i USA och ändå svarar att man inte berörs, har man inte tillräcklig kunskap om FCPA. Det blir svårt att lämna örliga svar för att skydda företaget om man inte känner till lagen och vet vad som krävs för att beröras. Däremot kan det finnas skäl att låta bli att svara på enkäten då man misstänker att man kan beröras men inte känner till det. Vi lever dock med förhoppningen att ingen har låtit bli att svara av de skälen, eftersom enkäten besvarats anonymt.

5.3 Internt arbete inom företagen kring korruption och FCPA

Internt arbete i företaget med frågor kring FCPA förutsätter att man känner till lagen. Gör man inte det, eller uppfattar att man inte berörs, faller sig det naturligt att man inte heller implementerar lagen i sin verksamhet. Det finns dock andra interna rutiner inom företagen för att förhindra korruption, som kan vara intressanta att resonera kring. Färre företag än de som uppgivit att de berörs av FCPA har angivit att det väljer att utbilda personal kring frågor om FCPA; dock har vissa företag angivit att de utbildar personal i korruptionsfrågor på andra sätt. Sammantaget utbildar 12 företag av 14 som anser sig berörda av lagen sin personal antingen om FCPA, eller svarar att de har andra metoder för detta. Det skulle kunna tolkas som stöd för vår tidigare diskussion om att ifall fråga 8 feltolkats, så rör det sig bara om några få fall av feltolkningar som inte har större påverkan på slutsatsen. Det skulle antingen kunna vara så, att två företag misstolkat frågan eller så utbildar de helt enkelt inte berörd personal i frågor om FCPA trots att de anser att de berörs.

Betydligt fler företag väljer att utbilda den personal som arbetar med utlandskontakter om korruption. Eftersom det är fler som utbildar kring korruption än kring FCPA, kan detta ha sin förklaring i att man fokuserar på annan lagstiftning som t ex OECD-konventionen eller annan motsvarande lagstiftning som företaget kommer i kontakt med. Sannolikt innehåller denna del

i stort sett samma respondenter som väljer att utbilda sin personal om FCPA, så ökningen är inte markant.

Förvånansvärt många företag säger sig ha en nedskrivna policy för hur man ska förhålla sig till korruption. Att så många företag har ett dokument som anger hur man ska förhålla sig till korruption ska betraktas kritiskt. Eftersom så få företag utbildar personal kring korruption kan man ställa sig frågan om hur dessa dokument är utformade och hur sprids dess innehåll i organisationen? Det hade varit mycket intressant att få ta del av dessa dokument, men tyvärr finns inte den möjligheten att studera dem inom ramen för denna uppsats. Vi är dock överens om att dessa svar ska betraktas kritiskt av flera skäl.

Vi har konstaterat att många företag anser sig förlorat affärstillfällen där de misstänker att konkurrenter använt sig av bestickning för att vinna i konkurrensen. Detta visar på den aktualitet som korruption ändå har i affärssammanhang och belyser också behovet av kunskap i dessa frågor. Tanken med frågan har varit att utröna hur vanligt förekommande bestickningar är i affärssammanhang. Vi kunde ställt frågan på ett annat sätt genom att fråga företag om de själva använt sig av korruption, men detta skulle knappast bidra till några ärliga svar. Att däremot ställa frågan hur de upplever att andra företag beter sig ger ändå svar på hur vanligt förekommande det är att svenska företag kommer i kontakt med sådana situationer. Vi vet dock inget om hur deras misstankar om konkurrenters korruption uppstått och inte heller om det är i Sverige eller i internationella sammanhang dessa problem uppstått. I och med att vi visat att även svenska företag kommer i kontakt med dessa situationer, är viktigt att poängtera betydelsen av att ha en utbildad personal kring dessa frågor. Detta gäller särskilt om man omfattas av FCPA, där ansvaret för mellanhänder är vittgående och där man kan drabbas av personligt ansvar om man inte är tillräckligt noggrann i sina kontroller av affärspartners. Medarbetare i företag kan hamna i besvärliga situationer om de är okunniga om var de hårfinna gränserna går mellan gåvor och bestickning om företaget omfattas av FCPA. Ibland kan en gåva vara kutym inom en viss bransch, men likväl strida mot FCPA och att inte ha den kunskapen för var gränsen går kan skapa onödiga risker för enskilda personer och företaget.

Internutredningar inom företagen kring korruption förekommer, om än i begränsad omfattning. Detta tyder på företagen vidtar interna åtgärder för att motverka korruption. Vi

har dock ingen information om vad företagen använder för disciplinåtgärder internt mot anställda som misstänks för sådana förseelser, eftersom detta legat utanför vårt undersökningsområde.

Dataanalyser av bokföringen kan vara en metod för företag att upptäcka eventuella bestickningar eller bedrägerier. Majoriteten av företagen anger att de utför regelbundna kontroller av sin bokföring; dock svarar inte frågan på om dessa görs rutinmässigt eller om företaget gör analyserna i bokföringen i andra syften och i samband med detta kan upptäcka eventuella brott. Det problematiska med dessa analyser oavsett i vilket syfte de görs, är att det är svårt att upptäcka brott mot FCPA genom dessa; en vanlig transaktionspost som t ex agentprovision kan likväl innehålla delar som senare kan komma att användas för bestickning riktat mot de grupper som förbjuds av FCPA. Genom bokföringsanalyser och annan information kan man lägga pussel som visar mer av vad pengarna egentligen använts till. För att skapa en helhetsbild krävs ofta externa resurser på polisiär nivå. Detta visar på den problematik som föreligger vid upptäckandet av eventuella brott; det räcker således inte att göra analyser av bokföringen utan det måste ofta till andra metoder för att upptäcka korruptionen. Olika poster kan ha använts till något helt annat än de till synes ger intryck av. Att fler personer är involverade i större utbetalningar kan bidra till bättre internkontroll genom att anställda kontrollerar varandra, men för att denna kontrollmekanism ska fungera på ett tillfredställande sätt måste dessa personer vara oberoende av varandra, annars kan det i stället leda till att de personer som ansvarar för utbetalningarna samverkar i illegala syften. Nästan samtliga företag kräver att fler än en person godkänner större utbetalningar, men vad ”stora utbetalningar” innebär är givetvis ett relativt begrepp. Det är inte heller någon garanti för att brott mot FCPA inte sker; dels för att samtliga kan vara inblandade, men även för att FCPA inte kräver att bestickningar är av större värde. Det kan således handla om mindre summor pengar och trots detta vara brott mot lagen.

Samarbete med mellanhänder som känner till marknaden i ett land där man vill starta verksamhet är en mycket användbar arbetsmetod, men det är även förenat med risker om man omfattas av FCPA. Lagen kräver noggranna kontroller och har ett omfattande ansvar när det gäller pengar som passerat genom mellanhänder och som senare kommer att används i illegala syften. Mindre än hälften av företagen anger att de gör noggranna kontroller av mellanhänder,

men hur dessa kontroller sker bland företagen har vi begränsad kunskap om, eftersom frågan ställts genom enkät utan efterföljande kommentärmöjlighet. Här gäller det dock att förstå att man kan drabbas av personligt ansvar för saker som mellanmannen vidtar om man är vårdlös med kontroller av vad pengarna används till. Det bör också betonas att vissa företag angett att det inte har verksamhet eller undviker att göra affärer i länder där korruption är utbrett.

5.4 Intervju med Chefsjuristen

Intervju med en person som praktiskt arbetar med frågor kring FCPA representerar visserligen en persons upplevelse kring t ex hur han bedömer kunskapsläget bland svenska företag om FCPA. Det är givetvis inte möjligt att generalisera endast kring dessa uttalanden, men genom att respondenten har arbetat över 10 år med frågor som inkluderar FCPA ger det rimligen dock en känsla av hur kunskapsläget har varit hos affärspartners. Att kunskapen kring FCPA är låg bland svenska företag stöds även av vår enkätundersökning där endast få företag känner till lagen. Att företag som har kunskap om FCPA kan ha blivit medvetna om den först när de brutit mot den är illavarslande, med tanke på de konsekvenser straffen har för företag och enskilda personer. Skälen till okunskapen bland företagen enligt respondenten tycks böttna i samma resonemang som vi fört ovan; man tänker i banor av att en amerikansk lag inte kan påverka verksamheten i Sverige.

Chefsjuristen ger en mycket intressant och lärorik bild av hur man praktiskt kan implementera lagen i sin verksamhet och vi tror att de olika metoder som detta företag använder sig av, bidrar till att lagen implementeras och får den effekt som lagstiftaren avsett. Att FCPA påverkar hur man utbildar personal, avtalar och till och med ställer kunskapskrav på motparter, bidrar till en god implementering. Vår intervjuperson anmälde sig på frivillig väg att delta och berätta om hur man implementerar lagen i sin verksamhet; detta visar på att företaget han arbetar för tar dessa frågor på allvar. Vi antar att företag som inte implementerar lagen i sin verksamhet inte vill gärna skylta med detta och därmed inte heller ställer upp på intervjuer. Det blir således svårt att säga något om hur andra företag som vet att de omfattas, gör för att sprida kunskapen i organisationen. De företag som själva inte anser sig berörda, implementerar naturligtvis inte lagen i sin verksamhet överhuvudtaget.

Under intervjun dyker svårigheten med gränsdragningen upp; det kan framstå som frestande att bjuda affärspartners på lyxiga resor för att skapa en god bild av sitt företag. Men här gäller det att hela tiden ha i åtanke vad syftet är med att bjuda dessa personer på resor som inte är direkt befogade och det kommersiella syftet måste hela tiden finnas med. Att då inte ha kunskap om FCPA kan försätta dessa företag i stor fara om de t ex bjuder en offentlig tjänsteman som företrädare för en blivande affärspartner på en semesterliknande affärsresa just för att vinna i konkurrensen eller för att man vill förbättra affärsklimatet för redan etablerad verksamhet.

5.5 Intervju med företrädare för KPMG

Även i denna intervju får vi det bekräftat att kunskapen bland svenska företag är låg i dessa frågor. Vår respondent hade tillgång till resultatet utan några av våra kommentarer, men vi hade själva analyserat resultaten redan innan intervjun och fick likande respons även från KPMG:s företrädare. Respondenten hade tidigare en egen bild av att kunskapen var låg och förvånades något över att så pass många av företagen ändå kände till FCPA. Respondenten stödjer det resonemang som vi fört tidigare om att lagen blir dåligt implementerad till följd av att kunskapen på ledningsnivå är låg, vilket i sin tur stödjer argumentet att lagen måste implementeras uppifrån och ner i en organisation för att få den önskvärda spridningen. Vi har tidigare resonerat kring att många företag kommer i kontakt med korruption och vår respondent kommenterade på ett slående likt sätt samma sak; att korruption är ett problem som svenska företag kommer i kontakt med. I intervjun framkommer även här en uppfattning om att svenska företag inte anser sig berörda eftersom de ser FCPA som en amerikansk fråga och även här lutar det mot att företagen inte förstår denna extraterritoriella vidsträckthet.

Kapitel 6 Slutdiskussion

I slutdiskussionen avser författarna peka på de faktorer som är av mest central betydelse för att kunna besvara den inledande problemfrågan och dess följdfråga. Dessutom ges förslag på vidare studier som författarna kommit i kontakt med under arbetet.

6.1 Svar på frågeställningen

Kunskapsläget bland de personer som är ansvariga för korruptionsfrågor inom företagen avspeglar kunskapsläget för hela organisationen eftersom det ligger under ledningens ansvar att sprida denna kunskap i resten av bolaget. Har dessa personer inte tillräcklig kunskap försätter detta hela företaget i en riskzon.

Endast 25 procent av de tillfrågade bolagen anser sig beröras av FCPA, trots att 66 procent har verksamhet i USA som leder till att de bör ha kunskap om lagen och därmed också veta att de berörs. Detta leder till att 41 procent av de tillfrågade företagen har verksamhet som omfattas av FCPA trots att de inte känner till lagen. Eventuell tolkning av enkätfrågan har endast marginell effekt på slutresultatet; tolkningen skulle möjligen kunna innebära att färre företag känner till lagen än de angivna 25 procent, men detta skulle inte påverka slutsatsen om att svenska Large Cap och Middle Cap -företag har dålig kunskap om FCPA. Resultatet har slående likheter med tidigare undersökning gjord i Storbritannien av KPMG, där kunskapen kring FCPA var låg. Våra slutsatser stöds även genom intervjuer med fackexperter, där respondenter som arbetar med frågor kring FCPA upplevt kunskapen i Sverige som mycket låg. Denna okunskap är förenad med stora risker eftersom undersökningen tydligt visar att de företagen vi undersökt, inte sällan kommer i kontakt med korruption; förvisso genom att de misstänker att konkurrenter använder sig av korruption, men det visar ändå att problemet är i högsta grad närvarande i affärssammanhang även för svenska företag.

Det faller sig naturligt att implementeringen av FCPA inte är omfattande eftersom så få bolag känner sig berörda. Känner man inte till lagen eller känner man inte till att man omfattas, bidrar detta till att man heller inte implementerar lagen i sin verksamhet. Hur de bolag som anser sig omfattas av lagen implementerar FCPA i sin verksamhet är svårt att generalisera kring. Men vi har dock fått en god bild av en av respondenterna om hur man kan gå tillväga

för att implementera lagen på sådant sätt att den påverkar företagets arbetssätt. I detta företag implementerade man lagen genom att sprida kunskapen på ett adekvat sätt genom t ex utbildning av personal, genomsyra företagets due diligence vid förvärv och låta FCPA påverka utformningen av företagets avtal där man till och med skriftligen krävde att motparten skulle ha kunskap om FCPA. Detta ger ett gott exempel på hur man bör gå tillväga för att lagen ska implementeras på korrekt sätt; lagen finns hela tiden med i bakgrunden i affärssammanhang där det är befogat.

Med hänvisning till kunskapsläget i de svenska företagen är det inte heller så konstigt att det inte har skrivits så mycket (än) vid de svenska lärosätena om FCPA. Eftersom det inte är en svensk lag, finns det kanske heller inte någon anledning för svenska myndigheter att ta initiativ till forskning just om FCPA om inte behov av sådan forskning uppmärksammas från näringslivet självt. I en ekonomi som den svenska som är så intimt sammanflätad med aktörer runt hela jordklotet, är det under alla omständigheter däremot viktigt att uppmärksamma korruptionsfrågor ur många olika perspektiv. Problemet kommer inte att bli mindre med tiden på egen hand.

6.2 Förslag på vidare studier

Nedan ger författarna förslag om vidare studier. Uppslagen har kommit från frågor som vi har kommit i kontakt med under arbetet med denna uppsats, men som inte inryms i vår egen frågeställning.

- Hur stor andel av de svenska Small Cap bolagen anser sig berörda av FCPA och hur implementerar de lagen i sin verksamhet?
- Hur är kunskapsläget om OECD-konventionen bland svenska börsnoterade bolag?
- Studier av utformningen av dokument som anger hur anställda ska förhålla sig till korruption samt hur dessa implementeras i organisationen?
- Studier kring internutredningar mot korruption samt hur disciplinåtgärder är utformande?
- Studier av de svenska företag som dömts för brott mot FCPA: Vad gjorde de som var brottsligt och hur gick utredningen till? Hur har FCPA-domarna påverkat deras internkontroll?

- Bokföringskontroller: 45 procent av de största svenska börsbolagen i vår undersökning avstår från regelbundna kontroller. Hur motiverar man denna policy ur ett ägarperspektiv?
- Företagsekonomiska studier kring korruptionsfrågor ur ett branschperspektiv: Är t ex svenska exportföretag inom olja/energi, infrastruktur, telecom och byggbransch mer berörda än t ex importerande handelsföretag?

Referenser

Litteratur

Backman, Jarl (2008): *Rapporter och uppsatser. 2.*, uppdaterade [och utök.], uppl. Lund: Studentlitteratur.

Bialos Jeffrey P. & Husisian Gregory (1997): *The Foreign Corrupt Practices Act: coping with corruption in transitional economies*, Oceana Publications, Dobbs Ferry, N.Y.

Cassese, Antonio (2005): *International law. 2. ed.* Oxford: Oxford University Press.

Castillo, Daniel (2009): *Statens förändrade gränser: En studie om sponsring, korruption och relationen till marknaden.* Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2007): *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 3.*, [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Holmqvist Lena, Leijonhufvud Madeleine, Träskman Ole Per, Wennberg Suzanne (2007): *Brottsbalken: en kommentar. D. 2, (13-24 kap.): brotten mot allmänheten och staten m.m.. 5.*, [omarb.] studentutg. Stockholm: Norstedts juridik

Thelander, Joakim (2006): *Mutor i det godas tjänst? Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption.* Diss. Lund: Lunds Universitet.

Undheim, Johan Olav (2000): *Statistik från ord till formel: introduktion i statistik för samhällsvetare.* Lund: Studentlitteratur.

Wallén, Göran (2000): *Vetenskapsteori och forskningsmetodik.* Lund: Studentlitteratur.

Wästerfors, David (2004): *Berättelser om mutor. Det korruptas betydelse bland svenska affärsmän i Öst- och Centraleuropa.* Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Rapporter

Brottsförebyggande Rådet (2004): Bokslut: BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002.

Tillgänglig på internet:

http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=04042926953.pdf&url=/dynamaster/file_archive/041223/0fdb589c036fcaace7609fddd0f3918/04042926953.pdf

Corvellec, Hervé (2006): *Etik som teknik och kritik*. Gothenburg Research Institute, GRI-rapport 2006:1. Tillgänglig på Internet:

<http://hdl.handle.net/2077/2991>

Gibson Dunn & Cruther LLP (2010): *2009 Year-End FCPA Update*.

Heinemann Fritz & Gillian Dell (2009): *Progress Report 2009. Enforcement of the OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transaction*. Transparency International.

KPMG International (2007): *Overseas Bribery and Corruption Survey*.

KPMG International (2009): *Overseas Bribery and Corruption Survey 2009*.

Lindgren Sven-Åke & Theandersson Christer (2000): *Från storsvindlar till småfiffel – teman i internationell ekobrottsforskning*. Brottsförebyggande Rådet, BRÅ-rapport 2000:23.

Tillgänglig på internet:

http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=02091817790.pdf&url=/dynamaster/file_archive/050120/3a095f4a9c4f43d03a149558a8fbaf3f/02091817790.pdf

Report of the IBA (2009): *Report of the Task Force on Extraterritorial Jurisdiction*.

Tillgänglig på internet:

<http://www.ibanet.org/Search/Default.aspx?q=Report%20Of%20The%20Task%20Force%20On%20Extraterritorial%20Jurisdiction>

Artiklar

Armas, J. Oliver (2009): *The U.S Foreign Corrupt Practices Act – An Overview*. NYSBA International Law Practicum, Vol. 22.

Darrough, Masako N. (2009): *The FCPA and the OECD Convention: Some lessons from the US Experience*. Journal of Business Ethics DOI 10.1007/s10551-009-0219-5.

Geo-JaJa Macleans A. & Mangum Garth L (2000): *The Foreign Corrupt Practices Act's Consequenses for the U.S. Trade: The Nigerian example*. Journal of Business Ethics vol. 24.

Kaikati G. Jack, Sullivan M. George, Virgo M. John, Carr T.R, Virgo S. Katherine (2000): *The Price of International Business Morality: Twenty Years Under The Foreign Corrupt Practices Act*. Journal of Business Ethics Vol. 26.

Marceau, F. Justin (2007): *A little less conversation, a little more action: Evaluating and forecasting the trend of more frequent and severe prosecution under The Foreign Corrupt Practices Act*. Fordham Journal of Corporate & Financial Law Vol. 12.

Moran, Jon (1999): *Bribery and Corruption: the OECD Convention on Combating the Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions*. Business Ethics: A European Review Vol. 8.

Pacini Carl, Swingen A Judyth, Rogers Hudson (2002): *The Role of the OECD and EU Conventions in Combating Bribery of Foreign Public Officials*. Journal of Business Ethics Vol. 37.

Reinikki Ritva & Svensson Jakob (2002): *Measuring and understanding corruption at the microlevel*. Ur: *Corrupt Exchanges: Empirical Themes in the Politics and Political Economy of Corruption* (chapter 8, 135-146). Eds. Donatella Della Ports and Susan Rose-Ackerman. Baden-Baden.

Weisman, F. Miriam (2009): *The Foreign Corrupt Practices Act: The Failure of the Self-Regulatory Model of Corporate Governance in the Global Business Environment*. Journal of Business Ethics, Vol. 88.

Databaser

ABB:s hemsida:

www.abb.com/cawp/seitp202/1a623e3ef4a4efe0c1256eca001ba1a1.aspx

(Tillgänglig 2009-11-27).

Amerikansk Justitiedepartementets hemsida:

<http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/>

(Tillgänglig 2009-11-12).

Regeringens proposition 2002/03:146. *Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.*

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GQ03146

(Tillgänglig 2009-12-16).

Sveriges internationella överenskommelser SÖ 1999:33 *Konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser.*

Paris den 17 december 1997. ISSN 1102-3716. Utgiven av Utrikesdepartementet.

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/31/87/3535918c.pdf>

(Tillgänglig 2009-12-12).

Sveriges internationella överenskommelser SÖ 2008:17 *Avtal om samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiziska edsförbundet, å den andra, om bekämpande av bedrägerier och annan olaglig verksamhet som skadar deras finansiella intressen.*

Luxemburg den 26 oktober 2004. ISSN 1102-3716. Utgiven av Utrikesdepartementet.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/87/31/beefa807.pdf>

(Tillgänglig 2009-12-26).

Svenska Akademiens ordlista Uppslagsord Implementering:

<http://www.svenskaakademien.se/web/Ordlista.aspx>

(Tillgänglig 2009-11-28).

E-post

091116: Avsändare: Peter Utterström, Advokat vid Delphi Advokatfirma. Mottagare: Mika Tuomisto.

091124: Avsändare: Annika Turndal, ämnessakkunnig vid enheten för brottmålsärenden och internationellt rättsligt samarbete (BIRS), Justitiedepartementet, Regeringskansliet.

Mottagare: Maria Fridefors.

091120: Avsändare: Martin Krüger, chef för KPMG Forensic i Sverige. Mottagare: Maria Fridefors.

091227: Avsändare Miriam F. Weismann, Associate Professor of Business and Law, Suffolk University USA. Mottagare: Maria Fridefors.

Övrigt

Justice News: *Remarks of Attorney General Eric Holder at the Opening Plenary of the VI Ministerial Global Forum on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity. Doha, Qatar Saturday, November 7, 2009.*

Bilagor

Enkätundersökning

Enkätundersökning om US Foreign Corrupt Practices Act i svenska börsnoterade storföretag

Ytterligare ett tack för att du väljer att delta! Vi vill bara påminna deltagaren att inte glömma att spara längst ner i enkäten. Med vänliga hälsningar Mika Tuomisto & Maria Fridfors

1. Vilken bransch är företaget verksamt i?

2. Vilken befattning innehar du inom företaget?

3. Har företaget verksamhet i USA?

- Ja
 Nej

4. Ingår företaget i en koncern där något av bolagen har verksamhet i USA?

- Ja
 Nej

5. Är företaget registrerat på någon av USA:s aktiemarknader?

- Ja
 Nej

6. Har företaget en nedskreven policy som tydligt anger hur företaget och de anställda ska förhålla sig till korruption?

- Ja
 Nej

7. Får företagets anställda som arbetar med utlandskontakter regelbunden utbildning om lagstiftning och korruption i aktuella länder?

- Ja
 Nej

8. Känner du till om företaget berörs av US Foreign Corrupt Practices Act?

- Ja
 Nej

9. Känner du till om företaget har någon som är ansvarig för korruptionsfrågor?

- Ja
 Nej

10. Har företaget gjort internutredningar gällande korruption de senaste åren?

- Ja
 Nej

11. Har företaget upplevt att de mist affärstillfällen där de misstänker att konkurrenterna använt sig av korruption?

- Ja
 Nej

12. Använder företaget i något sammanhang sig av amerikanska banker?

- Ja
 Nej

13. Gör företaget regelbundna dataanalyser av bokföringen för att upptäcka eventuella bedrägerier/bestickningar?

- Ja
 Nej

14. Hur många personers godkännande krävs för att göra större utbetalningar från företaget?

15. Företaget har utbildat berörd personal om US Foreign Corrupt Practices Act?

16. Hur kontrollerar företaget agenter och mellanhänder i riskländer där korruption är omfattande?

17. Övrigt

Spara svar

Resultat enkätundersökning

Fråga 3: Har företaget verksamhet i USA?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	30		53.6%
Nej	26		46.4%

Fråga 4: Ingår företaget i en koncern där något av bolagen har verksamhet i USA?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	24		42.9%
Nej	32		57.1%

Fråga 5: Är företaget registrerat på någon av USA:s aktiemarknader?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	4		7.1%
Nej	52		92.9%

Fråga 6: Har företaget en nedskreven policy som tydligt anger hur företaget och de anställda ska förhålla sig till korruption?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	46		82.1%
Nej	10		17.9%

Fråga 7: Får företagets anställda som arbetar med utlandskontakter regelbunden utbildning om lagstiftning och korruption i aktuella länder?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	18		32.1%
Nej	38		67.9%

Fråga 8: Känner du till om företaget berörs av US Foreign Corrupt Practices Act?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	14		25%
Nej	42		75%

Fråga 9: Känner du till om företaget har någon som är ansvarig för korruptionsfrågor?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	38		67.9%
Nej	18		32.1%

Fråga 10: Har företaget gjort internutredningar gällande korruption de senaste åren?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	13		23.2%
Nej	43		76.8%

Fråga 11: Har företaget upplevt att de mist affärstillfällen där de misstänker att konkurrenterna använt sig av korruption?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	22		39.3%
Nej	34		60.7%

Fråga 12: Använder företaget i något sammanhang sig av amerikanska banker?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	33		58.9%
Nej	23		41.1%

Fråga 13: Gör företaget regelbundna dataanalyser av bokföringen för att upptäcka eventuella bedrägerier/bestickningar?

Typ: Ja/Nej

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Ja	31		55.4%
Nej	25		44.6%

**Fråga 14: Hur många personers godkännande krävs för att göra större utbetalningar från företaget?;1 person;2 personer;3 eller fler personer ;Vi har inga bestämmelser kring det;
Typ: Svarsmeny**

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
1 person	4		7.1%
2 personer	41		73.2%
3 eller fler personer	11		19.6%

**Fråga 15: Företaget har utbildat berörd personal om US Foreign Corrupt Practices Act?;Ja;Nej;Vi berörs inte av lagen;Känner inte till lagen;Annan;
Typ: Svarsmeny**

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Annan	4		7.1%
Ja	8		14.3%
Känner inte till lagen	9		16.1%
Nej	14		25%
Vi berörs inte av lagen	21		37.5%

**Fråga 16: Hur kontrollerar företaget agenter och mellanhänder i riskländer där korrupcion är omfattande?;Vi gör noggranna kontroller;Företaget undviker kontakt med riskländer;Vi har ingen verksamhet i riskländer;Annan;
Typ: Svarsmeny**

Resultat

Svarsalternativ	Antal	Fördelning	Procent
Annan	13		23.2%
Företaget undviker kontakt med riskländer	3		5.4%
Vi gör noggranna kontroller	24		42.9%
Vi har ingen verksamhet i riskländer	16		28.6%